

№ 121 (20884)

2015-рэ илъэс БЭРЭСКЭЖЪЫЙ БЭДЗЭОГЪУМ и 8

> кыхэтыутыгьэхэр ыкіи нэмыкі къэбархэр тисайт ижъутьотэцтых WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Спорт псэуалъэхэм ащыІагъ ыкІи ар непэ щыІэныгъэм щы-

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Асльан Мыекьуапэ щашІырэ ыкіи щагьэцэк Іэжьырэ спорт псэуальэхэм ащыщхэм тыгъуасэ ащывагъ. Ащ игъусагъ АР-м физическэ культурэмкІэ ыкІи спортымкІэ и Комитет итхьаматэу Хьасанэкьо Мурат.

АР-м и ЛІышъхьэ Адыгеим ихэшыпыкІыгъэ командэхэм зызщагъэсэщт гупчэм хэхьэрэ спорт щэрыонымкІэ тирыкІэу тикъэлэ шъхьаІэ щашІынэу рагъэжьагьэм апэ екІолІагь. ЗэрагьэнэфагьэмкІэ, мыщ игъэпсын сомэ миллиони 100 фэдиз тефэщт, сомэ миллион 60-р федеральнэ гупчэм, сомэ миллион 40-р республикэ бюджетым къатІуп-щыщтых. Проектым къызэрэ-дилъытэрэмкіэ, псэуальэр 2016-рэ илъэсым тыгъэгъазэм нэс аухынэу щыт, ау псэолъэш ІофшІэнхэр зыгъэцэкІэрэ пшъэдэкІыжьэу ыхьырэмкІэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиІэ обществэу «Марк-Сервис» зыфиюрэм зэригъэнафэрэмкІэ, тирым ишІын къихьащт илъэсым гъэмафэм ехъулІэу аухынэу ары.

Комплексым зэlухыгъэ ыкlи зэфэшІыгъэ щэрыуапІэхэр хэтыщтых, ахэм якІыхьагьэ метрэ 15, 25-рэ ыкІи 50 хъущтых. Мыщ спортсменхэм зызэрэщагъэсэщтым дакloy, урысые ыкІи классэу «б» зиІэ дунэе зэнэкъокъухэр щызэхащэнхэ алъэкІыщт.

- Планэу дгъэнэфагъэм диштэу спорт псэуалъэм ишІын едгъэжьагъ. ЩэрыуапІэр аужырэ шапхъэхэм зэрадиштэщтым щэч хэлъэп. Тиспортсмен цІэрыІохэу олимпиадэ джэгунхэм ячемпионэу Сергей Алифиренкэмрэ паралимпийскэ чемпионэу Валерий Пономаренкэмрэ загъэсэнымкІэ амал дэгъухэр аІэкІэмылъыгъэх нахь мышІэми. лъэгэпІэ инхэм анэсыгъэх. Ахэм яученикхэм, къакІэлъыкІощтхэм гъэхъэгъэшІухэр ашІынхэмкІэ ящыкіагъэр зэкіэ яіэ хъущт. Ащ гугъапІэ къытеты дунаим, олимпиадэ джэгунхэм ячемпионхэр джыри республикэм иІэщтхэу, — къыІуагъ ТхьакІущынэ Аслъан.

Ильэс заулэ хъугьэу гьэцэкІэжьынхэр зыщыкІорэ республикэ стадионым АР-м и ЛІышъхьэ нэужым екІоліагъ. Псэ-щаухыгъэх, футбол ешІапІэм алырэгъур тырабзагъ, трибуниш ашІыгъ, нэмыкІэу зэшІуахыгъэр бэ.

- Стадионыр къызэлъызыубытырэ лъэныкъуиплІ хъурэ трибунэхэр тиІэнхэу сыфэягъ

пхырытщын тлъэкІыщт. ЯплІэнэрэ темыр трибунэм игъэпсын пэјухьащт мылъкум щыщэу сомэ миллион 53-рэ фэдизыр республикэ бюджетым къытІупщыгь, псэуальэм иухыжьын телъытэгъэ сомэ миллиони 100-м ехъур къихьащт илъэсым федеральнэ гупчэм къытІэкІигъэхьанэу тэгъэнафэ. ГъэцэкІэжьынхэм апэІухьэрэ ахъщэм ипроцент 60-р федеральнэ, процент 40-р шъолъыр бюджетхэм къахэхыгъэх. ЛъэныкъуитІум зэгурыІоныгъэ тазыфагу илъэу Іоф зэдэтэшІэ, ахъщэу къытіэкіахьэрэр шіокі имыІэу зищыкІагъэм пэІутэгъахьэ. Спортым, физическэ культурэм пыщагъэхэм загъэсэным, япсауныгъэ агъэпытэным пай республикэ стадионыр зыкlызэтедгъэпсыхьэрэр. Мыщ къыдыхэлъытагъэх спорт еджапіэхэр, секцие зэфэшъхьафхэр. Инэу сафэраз пшъэдэкІыжьэу ыхьырэмкІэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиІэ обществэу «Марк-Сервис» зыфиюу Цуекъо Мурат зипащэм ипсэолъэшІхэм. Мыхэм зи къатенэрэп, япшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу агъэцакіэх, гухэлъэу тиіэхэр щыіэныгъэм щыпхыращых, — къы-Іуагъ ТхьакІущынэ Аслъан.

Стадионым изэтегьэпсыхьан заухыкІэ, ащ нэбгырэ мин 14 дэфэщт. Непэрэ мафэм ехъуліэу гъэцэкіэжьынхэм сомэ миллион 730-рэ фэдиз апэlyагъэхьагъ.

ТХЬАРКЪОХЪО

Путиным пшъэрылъ къафишІыгъ Урысыем щыпсэурэ цІыф лъэпкъхэм абзэкІэ къыдэкІырэ СМИ-хэм ІэпыІэгъу аратынэу

Льэпкьхэм азыфагу иль зэфыщытык Іэхэмк Іэ Советымрэ, урысыбээмкІэ Советымрэ зэдыряІэгьэ зэхэсыгьом икlэуххэм атегьэпсыхьагьэу Владимир Путиныр пшъэрыль гъэнэфагьэхэм акіэтхэжьыгь.

Къэралыгъом и Пащэ Урысые Федерацием щыпсэурэ цІыф льэпкьхэм абзэкІэ хаутырэ ыкІи электроннэ СМИ-хэм хэхьоныгьэ ашІынымкІэ Іофтхьэбзэ гьэнэфагьэхэр 2016-рэ ильэсым мэзаем нэс рахъухьанхэу пшъэрылъ афишlыгъ.

Урысые Федерацием щыпсэурэ цІыф лъэпкъхэм абзэкІэ къыдэкІырэ художественнэ литературэр урысыбзэм ралъ-хьанымкіэ, тхылъхэр къыдэгъэкІыгъэнхэмкІэ ыкІи цІыфхэм аlэкlэгьэхьэгьэнхэмкlэ, хэгьэгум щыпсэурэ цІыф лъэпкъхэм абзэкІэ художественнэ, зэреджэщтхэ, методическэ ыкІи научнэ литературэм икъыдэгъэк ынк Іэ ІэпыІэгъу афэхъунхэм пае Правительствэм джыри Іофтхьэбзэ гъэнэфагъэхэр зэрихьанхэ фае.

Урысые Федерацием щыпсэурэ цІыф лъэпкъхэм абзэеспиноскех мехь едтэтиск мех зэрашІырэмрэ ямониторинг зэпыу фамышІыным правительствэмрэ чІыпІэхэм хабзэр ащызыІыгъхэмрэ анаІэ тырагъэтын фае. Бзэ политикэр пхырыщы-2016-рэ илъэсым гъэтхапэм нэс зэфахьысыжьынэу ыкІи ащкІэ хэбзэгъэуцугъэу щыІэр нахьышІу шІыгъэным пае ахэм игъоу алъэгъухэрэр къырахьылІэнхэу агъэнэфагъ.

Владимир Путиным Урысыем шІэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэкІэ и Министерствэ пшъэрылъ заулэ фишІыгъ. ГущыІэм пае, министерствэм шэкІогъум нэс зэхэубытэгъэ гъэсэныгъэ ягьэгьотыгьэнымкІэ федеральнэ къэралыгъо шапхъэу щыІэхэм схнышифа дехнычжыесетест фае. Арэуштэу зыкІишІыштыр урысыбзэмрэ литературэмрэ предмет шъхьафэу къыхэгъэщыгьэнхэм, джащ фэдэу хэгьэгум щыпсэурэ цІыфхэм урысыбзэр, яныдэлъфыбзэ зэрадели устынытиф слуминельного пхырыщыгъэным пае.

Урысые Федерацием шыпсэурэ цІыф лъэпкъхэм яныдэлъфыбзэкІэ гъэсэныгъэ зэрагъэгъотыным ыкІи яныдэлъфыбзэ дели уеспинитифи минешествает щыІэныгъэм гъэцэкІагъэ щыхъуным иамал къэзытыщт зэреджэщтхэ тхылъхэр 2016-рэ илъэсым гъэтхапэм нэс мы министерствэм еджапІэхэм ащагъэфедэн фэе тхылъхэу зэреджэщтхэм ахигьэхьан фае.

Апшъэрэ еджапІэхэм урысыбзэр ыкІи урыс литературэр, Урысые Федерацием щыпсэурэ цІыф лъэпкъхэм абзэрэ ялитературэрэ ащязыгъэхьыхэрэм яІэпэІэсэныгъэ, яшІэныгъэ ренэу зэрэхагъэхъощтым епхыгъэ Іофтхьабзэхэр Правительствэм зэрихьанхэ фае. Апшъэрэ федеральнэ къэралыгьо еджапіэхэу бзэшіэныгьэлэжьхэр зыгъэхьазырхэрэм яІофшіакіэ епхыгъэ мониторингыр зэхащэ зыхъукІэ, урысыбзэмрэ урыс литературэмрэ къэгьэнэжьыгьэнхэм пае хэушъхьафыкІыгъэ кафедрэхэр яІэнхэр къыдалъытэн фае. Джащ фэдэу Урысые Федерацием икъэралыгьо бюджет икъэкlуапlэхэр къызфагъэфедэхэзэ, федеральнэ къэралыгьо еджапІэхэм цІыф лъэпкъ зэфэшъхьафэу Урысыем щыпсэухэрэм абзэкІэ къыдэкІырэ художественнэ литературэр зэзыдзэкІыштхэр къагъэхьазырынхэм пае министрэхэм я Кабинет ящыкІэгьэ амал пстэури аригъэгъотын фае.

Урысыбзэмрэ урыс литературэмрэ, джащ фэдэу Урысые Федерацием щыпсэурэ цІыф лъэпкъхэм абзэкІэ ыкІи ялитературэкіэ кіэлэегъаджэхэр гъэ--ынешк ијун мехнесты яшјэныгъэхэм ахэгъэхъогъэным пае Президентым чІыпІэхэм хабзэр ащызыlыгъхэм игьо афилъэпъупъ тыпъэпъазэм нес Іофтхьабзэхэр рахъухьанхэу. Урысые научнэ фондым — урысыбзэмрэ цІыф лъэпкъхэм абзэхэмрэ алъэныкъокІэ ушэтынхэр Фондым ІэпыІэгъу зэритыхэрэм ахэгьэхьэгьэнхэм июфыгьо чъэпыогъум нэс хэплъэнэу пшъэрылъ фашіыгъ.

«Адыгэ макь» Бэдзэогъум и 8, 2015-рэ илъэс

Фестивалым къырагъэблагъэх

Фестивалым изэхэшэн фэгъэхьыгъэ проектым кІэщакІо фэхъугъэр пшъэдэк ыжьэу ыхьырэмкІэ гъунэпкъэ гъэнэфагьэ зиlэ обществэу «Ярмарка отдыха», каворкинг-гупчэу «Кре-Актив» зыфиlохэрэм япащэу Ольга Ивановар, Адыгэ Республикэм зекІонымрэ зыгъэпсэфыпіэхэмрэкіэ и Комитет ащ ІэпыІэгъу фэхъугъ.

Адыгеир зекІоным зэрэфытегъэпсыхьагъэр нэмык шъолъырхэм нахь ащызэлъашІэныр, ахэм къарыкіхэу тичіыпіэ дахэхэм защызыгъэпсэфынэу къакІохэрэм япчъагъэ нахьыбэ хъуныр, тичІыгу ибаигъэ, ихьалэмэтыгьэ нэlуасэ фэшlыгъэнхэр ары зэхэщакІохэм пшъэрылъэу зыфагъэуцужьырэр.

- Мыщ фэдэ Іофтхьабзэхэр тиреспубликэ нахыыбэрэ щызэхэтщэнхэу Адыгеим ипащэхэм ренэу къаlо зэпыт, — къыlуагъ AP-м зекlонымрэ зыгъэпсэфыпІэхэмрэкІэ и Комитет итхьаматэу Къэлэшъэо Инвер. — Тиреспубликэ зыщызыгъэпсэфынэу къакІохэрэм Іофтхьабзэхэр ядгъэлъэгъунхэ, ахэм Адыгеим етІани къагъэзэжьыным, языгъэпсэфыгъо уахътэ нахьыбэрэ мыщ щагъэкІоным тыпылъын фае.

Vехехар вережение и самония и сербежение и тиІэхэр, хьакІэхэр зэрэдгьэльапіэхэрэр, тинахыжъхэм шъхьэкІэфэныгъэ зэрафэтшІырэр, къытэолІэрэ пстэуми тыгу афызэІухыгъэу тызэрапэгъокІырэр зыльэгъурэ цІыфхэм ыпэкІи

тишэн-хабзэхэр зыпхырыщыгьэ Адыгеим зыщагьэпсэфынэу къыхахын, тикультурэ нахь игъэкІотыгъэу зэрагъэшІэн гухэлъхэр къафэущынхэу фестивалым изэхэшакІохэм альытэ.

> Бизнесым ылъэныкъокІэ дедиажурует дефив уетпидет мыщ Іоф щызышІэрэ пстэури зэкъоуцонышъ, Адыгеим нахь зыкъегъэІэтыгъэным тыфэлэжьэныр ары, — къыІуагъ Ольга Ивановам.

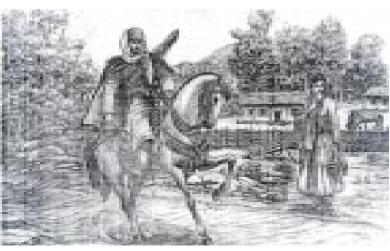
Пресс-конференцием къызэ-

рэщаІуагъэмкІэ, «Лэгъо-Накъ. Адыгеим щыпсэурэ лъэпкъхэм агъэлъапІэхэрэ» зыфиІорэ фестивалэу мэзаем и 22-м зэхащэгъагъэм мы Іофтхьабзэр къыкІэлъэкІо. Фестивалыр зыщыкощт чыпіэр адыгэхэм анахь агъэлъапІэщтыгъэ хьакІэщым фэдэу гъэпсыгъэщт. Адыгэ къуаер, шъоур, лъэпкъ гъомылапхъэхэр Іофтхьабзэм къекІолІэщт хьакІэхэм алъэгъущтых, яІэшІугьэ аупльэкІун альэкІыщт. Дышъэ ІуданэкІэ хэзыдыкІы, пхъэм хэшІыкІыгъэ пкъыгъо--ошие ешваливее еімышк мех игъуагъэхэм ар къызыдагъэхъун амал яІэщт.

чІыпІэ дахэу иІэхэр ядгъэлъэгъущтых, фестивалым хэдгъэлэжьэщтых. Турым мэхьанэшхо етэты, сыда піомэ къедгьэблагъэхэрэм алъэгъугъэр, гупшысэу ашІыгьэхэр зэрифэшъуашэм фэдэу якъалэ щыпсэурэ цІыфхэм алъагъэІэсыжьыщт ыкІи ащ ишІуагьэкІэ тиреспубликэ зыщызыгъэпсэфынэу къакІохэрэм япчъагъэ хэхъонэу тэгугъэ.

Йжъырэ адыгэ шэн-хабзэхэр зыхэлъ адыгэ джэгум, къекІолІэрэ цІыфхэм къызыдахьыгъэ дехостионые истеплятия исхествише! е Іофтхьэбзэ гъэшІэгъонхэм ахэлэжьэнэу зыгу къихьэрэр

Апэрэ фестивалым нэбгырэ мини 5-м ехъу къекІолІэгъагъ. Мы Іофтхьабзэми а пчъагъэм къыщыщымыкІэнэу тэгугьэ, — къыІуагь Ольга Ивановам. — Мы илъэсым зэхэтщэрэ фестивалым апэрэм фэмыдэ зэхъокІыныгъэхэр иІэщтых. Бэдзэогъум и 24-м къыщегъэжьагъэу и 26-м нэс информационнэ-рекламнэ тур зэхэтщэщт. Краснодар, Ставрополь, Ростов-на-Дону, Къырым зекІоным епхыгьэ агентствэхэу ащыгэхэм ялгыкгохэр, къэбарлъыгъэІэс амалхэм Іоф ащызышІэхэрэр Адыгеим къедгъэблэгъэщтых. Тиреспубликэ зэкІэ фестивалым къырагъэблагъэ. Ащ нэмыкіэу, кіэлэціыкіухэм апае джэгукіэ зэфэшъхьафхэр зэхащэщтых, лъэпкъ шхынхэр къыщырахьакІыщтых. Зызыгъэпсэфын гухэлъ зиlэу къэкІорэ цІыфхэр къэшъо зэфэшъхьафхэм яплъынхэ, адыгэ орэдыжъхэм ядэІунхэ алъэкІыщт.

Мыщ фэдэ Іофтхьабзэхэр ыпэкІи зэхащэхэзэ ашІынэу агъэнафэ. Бжыхьэм щыІэщт фестивалым егупшысэгъахэх, зыфэгъэхьыгъэщтыри агъэнэ-

> ГЪОНЭЖЬЫКЪО Сэтэнай.

Илъэс 12 зыныбжь шъэожъыем лъэхъух

Адыгеим хэгъэгу кіоці Іофхэмкіэ и Министерствэрэ Урысыем ошІэдэмышІэ ІофхэмкІэ и Министерствэ ичІыпІэ гъэІорышІапІэрэ ащылажьэхэрэм Мыекъопэ районым лъыхъон Іофтхьэбзэ игъэк отыгъэхэр щызэрахьэх. Ахэр зыфэгъэхьыгъэхэр 2003-рэ илъэсым къэхъугъэ, Краснодар щыщ Никита Корягинэу кІодыгъэр къэгъотыжьыгъэныр ары.

КъызэратыгъэмкІэ, шъэожъыер бэдзэогъум и 5-м къушъхьэу Фыщт иІэгъо-блэгъу щыкІодыгъ. Турист куп горэм кlалэр хэтыгъ.

ИтеплъэкІэ Никитэ илъэс 11 — 13 фэдиз ыныбжь, сантиметри 160-рэ фэдиз илъэгагъ, Іэпс-лъэпс, ышъхьац сырыф, ынэхэр шхъуантІэх.

«Никита Корягиным фэгъэхьыгъэ къэбар горэ зышІэрэ пстэуми тяльэІу мыщ фэдэ телефонхэмкІэ къытеонхэу: къалэу МыекъуапэкІэ — (8772) 59-64-00, 59-65-11; Мыекъопэ районымкlэ — (87777) 5-12-63 e полицием иотдел анахь благъэу щыІэм 02-мкlэ», — къытыгъ хэгъэгу кloцl Іофхэмкlэ Министерствэм.

Республикэм и ОМОН. СОБР-м. джащ фэдэу связым ащылажьэхэрэр, Урысыем и МВД Мыекъопэ районымdэ иполицейскэ къутамэ ыкlи нэмыкl чех мехдантиров пофтина неходина неходина неходина неходина не помети не пом жьэх.

Джащ фэдэу ГИБДД-м игъогу-патруль къулыкъу инарядхэри шъэожъыем лъэхъух.

Адыгеим хэгъэгу кіоці Іофхэмкіэ и Министерствэ, Урысыем и МВД и Гъэlорышlапlэу Краснодар краим енноирам яхэушъхьафыкІыгъэ авиационнэ отрядхэм яюфышіэхэр, техникэ лъэпкъ зэфэшъхьафхэр ыкІи нэмыкІхэр къызфагъэфедэхэзэ лъыхъоныр лъагъэ-

Адыгеим и МВД ипащэу Александр Речицкэмрэ Урысыем и МЧС и Гъэ-ІорышІапІзу Адыгеим щыІзм ипащэ игуадзэу Арарат Авакянрэ зышылъыхъохэрэ чІыпІэм кІуагъэх.

Мы Іофтхьабзэхэм ахэлажьэх Урысыем и МЧС и ГъэІорышІапІэу Краснодар краим шыІэм илІыкІохэри.

Пхъашэу агъэпщынэщтых

ООО-у «Газпром межрегионгаз Майкоп» зыфиюрэм къызэритырэмкіэ, гъэстыныпхъэ шхъуантізу ыгъэфедагъэм ыуасэ игъом къэзымытыгъэу республикэм исхэм чіыфэу ательыр пстэумкіи сомэ миллион 250-м ехъу.

Ащ фэдэу абонент 377-мэ яунэхэм гъэстыныпхъэу якІуалІэрэр зэфашІыгъ, 26272-мэ чІыфэ зэрательым фэгьэхьыгъэ тхылъхэр аlэкlагъэхьагъэх, абонент 958-мэ апае тхылъхэр судхэм аратыгъэх. Джащ фэдэу нэбгырэ 212-мэ фитыныгъэ ямыlэу япсэупlэхэм гъэстыныпхъэ шхъуантІэр аращэлІагьэу къыхагъэщыгъ.

Ащ ыпкъ къикІыкІэ, республикэм ис унагьо пэпчъ гъэстыныпхъэ шхъуантІзу ыгъэфедагъэр зыфэдизыр къэзыгъэлъэгъорэ приборхэр ауплъэкlунхэу рагъэжьагъ. Счетчикым къыгъэлъагъорэм имызакъоу, ар жъы хъугъэмэ е къыгъэлъагъорэр зэблахъугъэмэ анаlэ тырагьэты. Компанием ипресс-къулыкъу къызэритыгъэмкІэ, хэзыгъэ имыІэу унагъохэр зэкІэ къакІухьэх, чІыфэшхо зытелъхэм гъэстыныпхъэ шхъуантІэу

яунэхэм якіуаліэрэр зэфашіы, нэужым тхылъхэр судым ратыщтых, нэмык хэукъоныгъэхэр зышІыгъэхэм апаий актхэр зэхагъэуцох. Мэзитіум къыкіоці ыгъэфедагъэм ыуасэ къэзымытыгъахэхэм е икъоу къэзымытыгъэхэм яюф судым намыгъэсэу, гъэстыныпхъэу иунэ екІуалІэрэр зэфашІынэу законым фитыныгъэ къеты.

Арэу щытми, ащ фэдэ шІыкІэр агъэфедэныр мытэрэзэу ежь компанием ипащэхэм алъытэ. ЩыІэныгъэм чІыпІэ къин ригъэуцуагъэхэу, ащ ыпкъ къикіыкІэ чІыфэр къызтефагъэхэм ІэпыІэгъу афэхъунхэу зэрэхьазырхэр пресс-къулыкъум къыщыхагъэщыгъ. Ахэм лъэІу тхылъэу къатхыгъэхэм къапкъырыкІыхэзэ, чіыфэр тіэкіу-тіэкіоу къатыжьынэу фитыныгъэ аратышт.

Адыгэ Республикэм культурэмкІэ и Министерствэ Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыцlэкlэ щытым иартисткэу, Урысые Федерацием изаслуженнэ артисткэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артисткэу Бэрзэдж Светланэ Уцужьыкъо ыпхъум ятэ зэрэщымыІэжьыр гухэкІышхо щыхъоу фэтхьау-

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыцІэ зыхьырэм иартисткэу, Урысые Федерацием изаслуженнэ артисткэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артисткэу Бэрзэдж-Кушъу Светланэ Уцужьыкъо ыпхъум ятэ идунай зэрихъожьыгъэр театрэм иlофышlэхэм гухэкlышхо ащыхъоу фэтхьаусыхэх.

Дарихъан

Шъхьэлэхьо Дарихьан Шъалихьэ ыпхьур 1926-рэ ильэсым имэлыльфэгъу мазэ и 20-м къуаджэу Псэйтыку къыщыхъугъ, псаоу щыІагьэмэ, мыгъэ ильэс 89-рэ хъущтыгьэ. Ильэс 63-рэ ІофшІагьэ иІ, ащ щыщэу илъэс 58-р егъэджэн-пІуныгъэ Іофым пэІухьагъ.

Афыпсыпэхэми, нэмыкІ шапсыгъэ къуаджэхэм адэсхэми, бзылъфыгъэ шагъор зыш1эщтыгъэхэми ащыгъупшэрэп, шlукІэ, дахэкІэ ыцІэ къыраІо. Дарихъан фэгъэхьыгъэ шІэжь пчыхьэзэхахьэ Афыпсыпэ щыІагь, бэ цІыфэу ащ хэлэжьагъэр.

Мэлылъфэгъу мазэм и 20-м, 1926-рэ илъэсым Псэйтыку щыпсэухэрэ зэшъхьэгъусэхэу Шъалихьэрэ Дэхащэрэ яунагъо пшъэшъэжъые цІыкІу къихъухьэгъагъ. Шъхьэлэхъо лІэкъо мыиным зы нэбгырэ къызэрэхэхъуагъэр пстэуми ягушІогъошхуагъ. ЕтІани бзылъфыгъэу ахэтым бэкІэ хъулъфыгъэхэр нахьыбагъэхэти, Хъаным ипшъашъэ фэдэу цІэрыІо, адыгэ пшъэшъэ дахэ, акъылышю, ціыфышіу хъунэу фэлъэ-Іуагъэх.

Дарихъан илъэситІу нахь ымыныбжьэу ятэ идунай ыхъожьыгъ. Нымрэ ипшъэшъэ цІыкІурэ Цунтіыжъ Батэкъо Афыпсыпэ ыщэжьыхи, ащ иунагьо Дарихъан щапіугь ыкіи щалэжьыгь. ЦунтІыжъ зэшъхьэгъусэхэу нымрэ пшъэшъэ цІыкІумрэ зыщэжьыгъэхэм ежьхэм ясабыйхэу Разыетрэ Асфаррэ афэдэу анаІэ тырагъэтэу, агъэгушхоу, зыми рамыгъэнэцІэу зыкъырагъэІэтыгъ.

Дэхащэ, Дарихъан янэ, Афыпсыпэ дэт былымэхъо фермэм Іоф щишІэщтыгъ. Зыгорэм ыпкъ къикІыкІэ сабый ІыгьыпІэм Іоф ымышІэ хъумэ, ежь Дэхащэ Іоф зыщишІэрэ былымэхъо фермэм пшъэшъэ цІыкІур зыдищэщтыгъэ. Фермэм екlурэ шъоф гъогур чырбыщ унэшхоу мычыжьэу щытым дэжькІэ блэкІыщтыгъэ. Пчэдыжьым къыщегъэжьагъэу пчыхьэ нэс ащ ищагу зэгьокІы хъущтыгьэп: зы купыр дэхьэ, адрэхэр къыдэкІыжьых, чэф-щхы мэкъэ зэхэтыр одыджын жъгъыубэ зэхэпхъагъэу чыжьэу мэlу. Пшъэшъэ ціыкіум егьэшіагьо, къыгурыІорэп щагур ащ фэдэу шъэожъые ыкІи пшъэшъэжъые дэхьэ-дэкІэу зыкІыщытыр.

— Мы унэр еджапіэ, ным зеупчІым джэуап къыритыжьыгь, — тхэнхэу, еджэнхэу щарагъашІэ, ори уныбжь икъумэ, мыщ ущеджэщт.

Илъэсибл ыныбжь зэхъум, мэкъумэщышІэ ныбжьыкІэхэм яеджапІзу (ШКМ — школа крестьянской молодежи) Афыпсыпэ дэтым Дарихъан чІагъахьэ. Ипхъорэлъф пшъэшъэжъые ціыкіу еджапіэм зэрэчІэхьагъэм ятэжъэу Ба-

тэкъо лъэшэу щыгушІукІыщтыгъ, еджэгьэшхо хъугьэу къылъэгьужьыным кІэхъопсыщтыгъ, ау Іофыр нэмыкІ хъугьэ — ар инасып къыубытыжьыгъэп, 1935рэ илъэсым идунай ыхъожьыгь.

1941-рэ илъэсыр къин гузэжъогъугъ — Хэгъэгу зэошхор къежьэгъагъ.

Нэмыцхэр благьэу къуаджэм къекІуалІэщтыгъэх, 1942-рэ илъэсым ишышъхьэју мазэ ыгузэгухэм адэжь пыим къуаджэр ыштагъ. ЕджапІэм еджэныр щызэпагъэугъ, ар нэмыцхэм шэщ ашІыгъагъ.

Мэзаем и 18-м, 1943-рэ илъэсым нэмыцхэр Афыпсыпэ дафыжьыгъэх, мазэ нахьыбэ темышІагьэу егъэджэн Іофым падзэжьыгъ. Яенэрэ классищэу къызэІуахыгъэмэ нэбгырэ 36-рэ арысыгъ. Дарихъан еджэ шІоигъуагъ, ау колхозым ипафыр печнитыный мехеш кІуачІэр колхозым фикъущтыгъэпти. Пчэдыжьырэ жьэу колхозым кІощтыгъ, хъызмэт Іофхэм язытет, мафэм ІофшІагъэу колхозым иІэм яхьылІэгъэ

къэбархэр районым ІэкІегъахьэ, нэужым еджапІэм макІо, еджэгъу ужым конторэм Іоф щешІэ. Джащ тетэу еджэнымрэ ІофшІэнымрэ зэдегъэцакІэх. Гуетыныгъэрэ хьалэлныгъэрэ хэлъэу илъэс 14 зыныбжьыгъэ пшъэшъэжъыем Іоф ышІэщтыгъэ.

ШІу ылъэгъоу къыхихыгъэ сэнэхьатыр зэригъэгъотыным пае Краснодар дэт кІэлэегъэджэ институтым ифизикэ-хьисап факультет чІэхьэ. Студентыгьо илъэсхэр псынкіэу кіуагъэх. 1950-рэ илъэсым кІэлэегъэджэ сэнэхьат иІэу икъоджэ гупсэ иеджапІэ Іоф щишІэнэу «къэкІожьыгь. Мыекъопэ кІэлэегьэджэ училищым Іоф щишІэнэу чІыпІэ къыратыгъагъ. «Хьау, сикъоджэ гупсэ згъэзэжьы сшІоигъу», — кІэкІыгъэ пшъашъэм иджэуап.

Хьисап урокхэр я 8 — 10рэ классхэм апэрэ илъэсым ащихьыхэу июфшіэн регъажьэ. Егугъу ІофшІэным, кІэлэеджакІомэ шІульэгьоу афыри-Іэр къегъэлъагьо, иурокхэр гъэшІэгьонхэу, гум къинэжьхэу зэхещэх, уахътэ зэригьотэу еджакІомэ ахэхьэ, ахэты...

Пшъэшъэ ныбжьыкІэм ІофшІэным шІулъэгъоу фыриІэр, ныбжьыкІэхэм Іофэу адишІэрэм гъэхъагъэу щишІыхэрэр, ІэпэІэсэныгъэу хэлъыр еджапІэм, чылэм, районым ащызэлъашІэ, ащытегущыІэхэу аублэ. 1951-рэ илъэсым районым икомсомольцэхэм Дарихъан комсомолым ирайком исекретарэу хадзы.

Цыхьэу къыфашІыгъэр къыгъэшъыпкъэжьыным пае зэкІэ ыкІуачІи, иакъыли, сэнаущыгьэу хэлъхэри ІофшІэным фигъэІорышІэхэу еублэ. Охътэ кІэкІым

къыкіоці зэхэщэкіо чанэу, іофтхьэбзэ шіагъохэм якіэщакІоу, комсомольцэмэ яныбджэгъу шъыпкъэу зыкъегъэлъагъо. Ащ дакloy еджапІэри щыгъупшэрэп, шІэныгъэу иІэр къыткІэхъухьэрэ ныбжьыкІэхэм афигъэлэжьэныр зэкІэмэ апшъэу елъытэ, райкомым ипащэхэм яльэІу еджапІэм агьэкІожьынэу.

Партием ыкІи комсомолым ярайкомхэм яІофышІэхэм бэрэ Іофым зырамыгъэукъудыеу Дарихъан къатІупщыгъ: егъэджэн-піуныгъэм фэшъхьаф Іэнатіи Іофшіэни пшъашъэр фаеп. Ащ лъыпытэу Афыпсыпэ гурыт еджапІзу N 4-м директор фашіыгъ. Іофшіэным гъэхъэгъэ дэгъоу щишІыгъэхэм апае 1962-рэ илъэсым «РСФСР-м изаслуженнэ кІэлэегъадж», 1982-рэ илъэсым «СССР-м инароднэ кlэлэегъадж», медалэу «За доблестный труд» къыратыгъэх. Илъэс 33-рэ Афыпсыпэ къоджэ Советым, Краснодар крайсоветым илъэс 20 фэдизрэ ядепутатыгъ. Адыгэ хэку комитетым хэтыгъ, илъэс пчъагъэрэ депутатыгъ. Илъэсым зэ къыдэкІыщтыгъэ Советскэ Энциклопедиешхом 1983рэ илъэсым ыцІэ къыдэхьэгъагъ. 1988-рэ илъэсым къоджэгум еджэпіакізу щагъзуцугъэм (а еджапіэм Шъхьэлэхъо Дарихъан ыцІэ джы ехьы) иІахьышІу хэлъ.

Джащ тетэу унэгъо къызэрыкІом къихъухьэгъэ адыгэ пшъашъэр чІыпІабэмэ ащызэльашІэ хъугьагьэ. Іофыбэмэ алъыІэсыщтыгъ, уахътэ къафигъотыщтыгъ, кlyaчlэ афэхъу-

ХЪУЩТ Щэбан. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналист.

Президентыр къафэгушІощт

Урысые Федерацием ПенсиехэмкІэ ифонд и Къутамэу Адыгэ Республикэм щыІэм иклиентхэу бэдзэогъум зыныбжь ильэс 90-рэ хъугъэхэу ык Іи ахэм анахыжъхэу нэбгырэ 28-мэ Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиныр яюбилей пае официальнэу къафэгушІощт. ЗэкІэ ахэр Хэгъэгу зэошхом иветераных.

— Юбиляр-бэгъашІэхэм къэралыгъом и ЛІышъхьэ къафэгушІоныр бэшІагъэ шэнышІу зыхъугъэр. Ащ лъапсэ фэхъурэр ПенсиехэмкІэ фондым ичІыпІэ къутамэ иІофышІэхэм бэгъашІэхэу зыныбжь илъэси 100-м нэсыгъэхэм яхьылІэгъэ

Федерацием и Президент и Администрацие лъагъэ Іэсыхэрэр ары. — къышытаІуагъ ПенсиехэмкІэ фондым и Къутамэ.

Джащ фэдэу бэгъашІэхэм афэгушІогъэным исистемэ ихэгъэхъожьэу щыт зыныбжь илъэкъэбархэу мазэ къэс Урысые си 100-м нэсыгьэхэм ыкlи ахэм анахыжъхэм ПенсиехэмкІэ фондым ичІыпІэ къулыкъухэм япащэхэр зэрафэгушІохэрэр. Ахэм афэдэхэр бэдзэогъум нэбгыри 4 мэхъух.

ПенсиехэмкІэ фондым ылъэныкъокІэ икІэу пенсиехэмрэ социальнэ тынхэмрэ зэратыхэу Адыгеим щыпсэухэрэр нэбгырэ мини 124-рэ Іэпэ-цып, ар зэкІэ республикэм щыпсэухэрэм япроцент 27,6-рэ мэхъу. ПенсиехэмкІэ фондым иреспубликэ къутамэ ахэм ясчетхэм мэкъуогъум зэкІэмкІи сомэ миллиардрэ миллион 452,4-м ехъу аригъэхьагъ.

(Тикорр.).

• ПЕНСИЕХЭМКІЭ ФОНДЫМ ИКЪЭБАРХЭР

Коллективхэм alукіэгъагъэх

Урысые Федерацием ПенсиехэмкІэ ифонд игъэІорышІапІэхэу Адыгэ Республикэм икъалэхэмрэ ирайонхэмрэ ащыІэхэм япащэхэмрэ яспециалистхэмрэ пенсиехэм яхьылІэгьэ хэбзэгьэүцүгьакІэу мы илъэсым икъихьагъум кІуачІэ зиІэ хъугъэм ыгъэнэфэрэ шэпхъакІэхэм цІыфхэр ащыгъэгьозэгьэнхэм, анаІэ зытырадзэн фэе лъэныкъохэр къафэІотэгъэнхэм фэшІ ІофышІэ коллективхэм аІокІэх.

Джащ тетэу Пенсиехэмкіэ фондым и ГъэІорышІапІэу Красногвардейскэ районым щыІэм ипащэу Галина Припаньковскаямрэ ГъэІорышІапІэм персонифицированнэ учетымкІэ иотдел ипащэу Галина Хрусталевамрэ ОАО-v «Алыггазым» иорганизациеу районым щыІэм иІофышІэхэм мэкъуогъум и 29-м alyкlэгъагъэх. Ахэм къызэраlотагъэмкІэ, страховой пенсиер къалъытэ зыхъукІэ, ащ епхыгъэ фитыныгъэхэр пенсие коэффициентхэм атегъэпсык ыгъэу лэжьапкіэу ціыфым иіагъэм (страховой тынхэу ІофышІэм фатыгъэхэм), стажэу иІэм ыкІи пенсием кІо зыхъукІэ ныбжьэу иІэм атегьэпсыкІыгьэу къалъытэ. Гъэнэфагьэу щыт ахъщэ Іахьэу пенсием иІэр ыпэкІэ базовэ ІахькІэ заджэщтыгъэхэм ехьшырэу гъэпсыгъэ. Ар мазэм сомэ 4383,59-рэ мэхъу. Ахъщэм ыкІуачІэ къызэреІыхыгьэм тегъэпсыкІыгъэу ар илъэс къэс нахьыбэ мэхъу. Мылъку зыщызэlуагъэкlэрэ пенсием шапхъэу пылъыгъэхэр зэмыхъокІыгъэу

къэнэжьыгъэх, ау 1967-рэ илъэсым къэхъугъэхэм ыкІи ахэм анахь ныбжьыкІэхэм 2015-рэ илъэсым итыгъэгъазэ и 31-м нахь кlасэ мыхъугъэу страховой тынхэу афатыхэрэр мылъку зыщызэlуагъэкlэрэ пенсиемрэ страховой пенсиемрэ язэу зыхагъэхьащтыр агъэнэфэн фае.

ЫпшъэкІэ къызэрэшытІуагъэм фэдэу, ПенсиехэмкІэ фондым и ГъэІорышІапІэу Тэхъутэмыкъое районым щыІэм персонифицированнэ учетымкІэ, страховой тынхэм пэщэныгъэ адызехьэгъэнымкІэ, страховательхэм чІыфэу ательхэр къягьэтыжьыгьэнхэмкІэ иотдел испециалистэкспертэу Шъхьэлэхъо Сусаннэ цыфхэм лэжьапІэ ягъэгъотыгьэнымкІэ Гупчэу районым щы-Іэм иІофышІэхэм бэдзэогъум и 2-м аlукlэгьагь.

Ежь къафијотагъэхэм ямызакъоу, зэlукlэгъум хэлэжьагъэхэм яупчабэмэ ащ джэуапхэр аритыжьыгъэх.

Урысыем Пенсиехэмкіэ ифонд и Къутамэу Адыгэ Республикэм щыюм ипресс-къулыкъу

Комитетым къеты

Адыгэ Республикэм мылъкум щащагъэх: Адыгэ Республик, епхыгъэ зэфыщытыкІэхэмкІэ и Комитет Адыгэ Республикэм икъэралыгьо мылъку зэјухыгьэ Іахьзэхэлъ обществэу «Теуцожь районымкІэ гъогухэм яшІынрэ ягъэцэкІэжьынрэ фэгъэзэгъэ участкэм» иакциехэм япроценти 100 (акцие 137624-р) яприватизацие кІзухэу фэхъугъэхэмкіэ макъэ къегьэіу. Осэшхо зиІэ тхьапэхэм якъэралыгъо регистрационнэ номерыр — 1-01-35630-Е, 2014-рэ илъэсым мэлылъфэгъум и 23-м къаратыгъ. ХъызмэтшІапІэр зыдэщыІэ чІыпІэр — Урысые Федерациер, Адыгэ Республик, Теуцожь район, Пэнэжьыкъуай, ур. Октябрьскэр, 40.

Акциехэр 2015-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 20-м сыхьатыр 15.00-м мыщ фэдэ чІыпІэм къ. Мыекъуапэ, ур. Краснооктябрьскэр, 12, я 18-рэ каб.

Мылъкур зыщагъэр Адыгэ Республикэм мылъкум епхыгьэ зэфыщытыкІэхэмкІэ и Комитет. Заявки 2 къатыгъагъ.

Шэфэным хэлэжьагъэхэу алъытагъэхэр: 1) пшъэдэкІыжьэу ыхьырэм-

кІэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиІэ обществэу «СМУ-2-р»; 2) пшъэдэк ыжьэу ыхьырэм-

кІэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиІэ обществэу «Дортранссервис» зыфиюрэр.

Мылъкур сомэ 20603000-кІэ (сомэ миллион тюкырэ мин шъихрэ щырэкІэ) приватизацие ашІыгъ.

Зыщэфыгьэр пшъэдэкІыжьэу ыхьырэмкІэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиІэ обществэу «СМУ-2-р» ары.

Адыгэ Республикэм мылъкум епхыгьэ зэфыщытык эхэмкІэ и Комитет (мылъкум ищакІо) Адыгэ Республикэм икъэралыгьо мылъку-зэlухыгьэ laxьзэхэлъ обществэу «Ресоптпродторг» зыфиlорэм иакциехэм япроцент 49-мэ (акцие 3729-мэ) ящэнкІэ аукционым кІэухэу фэхъугьэхэмкІэ макъэ къегъэlу.

ЗэІухыгъэ Іахьзэхэлъ обществэр зыдэщы!э ч!ып!эр Адыгэ Республик, къ. Мыекъуапэ, ур. Промышленнэр, 54.

2015-рэ илъэсым мэкъуогъум и 15-м сыхьатыр 11.00-м Адыгэ РеспубликэмкІэ къалэу Мыекъуапэ иурамэу Краснооктябрьскэм тет унэу 12-м ия 18-рэ кабинет щыкІонэу агъэнэфэгъэгъэ аукционыр щымы агъэкІэ альытагь заявкэхэр къызэрамытыгъэм къыхэкІэу.

ШІЭНЫГЪЭЛЭЖЬЫМ ИЕПЛЪЫКІ

«Арап-адыгэ гущыІалъэм»

Дунаим щызэльашІэрэ шІэныгьэлэжьэу, тильэпкьэгьоу Шам щыпсэоу Лашэ Адыл Абдулсэлам географиер исэнэхьатми, адыгабзэм ыльэныкьокІэ ІофшІэгьэшхохэр иІэх — адыгэ льэпкьым ыбзэ къэгъэнэгьэным фэлэжьэрэ гущыІэльэ дэгъухэр зэхигъэуцохи къыхаригъэутыгъэх.

сыкъыпкъырык вызэ...

ДунаимкІэ апэрэу «Адыгэарап гущыІальэ» Лащэ Адыл 2001-рэ илъэсым Дамаскэ къыщыдигъэкІыгъагъ. Джы мары къысфаригъэхьыгъ «Арап-адыгэ гущыІалъэу» 2013-рэ илъэсым Амман къыщытырадзагъэр. Ежь Адыл, пэублэ гущыІэм зэрэщыхигъэунэфыкІэу, мы гущыІалъэр анахь зыфигъэхьыгъэр адыгабзэм ибаиныгъэ, иамалхэр джырэ щы ак мыштэхэү зы юхэрэр ары. Ащ фэдэ еплъыкІэ адыгабзэм фызиІэхэр зэрэхэукъохэрэр къыгъэнэфагъ апэрэ «Адыгэ-арап гущыІальэм».

Адыл иапэрэ «Адыгэ-арап гущыІальэ» ишІогьэшхо къэкІуагъэу сэлъытэ, джы мы гущыlалъэр ащ кІыгъужьы зыхъукІэ, шІуагьэу къыхьырэм фэдэ пчъагъэ къызэрихьыщтым хэт щыщ адыги ицыхьэ тырерэгъэлъ. Яхэкужъ щымыпсэурэ адыгэмэ, зэкІ пІоми хъунэу, арапыбзэр ашІэ. Ахэм адыгэ-арап гущыІалъэми, арап-адыгэ гущы-Іальэми ямэхьанэ, ауасэ къе-Іэты. Адыгэхэр яныдэлъфыбзэкІэ зэгурыІохэ хъунымкІэ ащ ишІогъэшхо къэкІо, къэкІощт тапэкІи. Адыгабзэр зымышІэжьэу хэкужъым къэзыгьэзэжьхэрэмкіэ ар Іэпыіэгъушхо хъущт -мыне/шестичее себыфаледынымкІэ, ащ ибаиныгъэ зынэсырэр къыгурыІонымкІэ.

Адыл адыгэ алфавитэу джы дгъэфедэрэм еплъыкlэу фыриlэм ехьылlэгъэ гупшысэм гущыlалъэм ипэублэ чlыпlэшхо щырегъэубыты.

ГущыІальэу (2013 иль.) Лащэ Адыл къысфаригъэхьыгъэм осэшхо есэты адыгабзэр лъэпкъым къыхэнэнымкІэ. Адыл, о ушІэныгъэлэжьышхошъ, сэ сиеплъыкІэхэр о уиеплъыкІэхэм атекІзу шъхьзихыгьзу къызыс-Іокіэ, угу къемыонэу сэгугьэшъ, адыгэбзитІур зэхэгъэхьажьыгъэнэу, зы алфавит яІэ шІыгъэнэу, латин алфавитым тегъэхьагъэхэмэ адыгэ лъэпкъымкІэ милогьэшхо къэкlонэу зэраlорэм ехьылІэгъэ еплъыкІэу сиІэхэм уащызгъэгъуазэмэ сшІоигъу. Ар непэ къежьэгъэ Іофэп, зэпэпщэчын фаер бэ. ТиІэри тшІомыкІодыжьыным пае, тиІэр къэдгъэгъунэзэ, нахьышІум тыфэкІон фае. Мыщ дэжьым телъхьэхэр, тегъакіэхэр пшіынхэ ищыкІагьэп, ишІуагьи къэкІощтэп — зэрэщытымрэ, зэрэщытыгьэмрэ, бзэм хабзэу, бзыпхъэу иІэхэм уарыгъуазэзэ укъекІолІэн фае.

АПЭРЭМКІЭ, «адыгэхэмрэ къэбэртаехэмрэ тыадыгэхэмэ, зы бзэ тиlэн фае» зыlохэрэм ашlэмэ сшlоигъу: зэхъокlыныгъэр къежьи, шъхьадж ишlошlхэр къыlонхэу фиты зэхъум къыщырагъэжьагъэу «адыгэхэмрэ къэбэртаехэмрэ тыадыгэ лъэпкъымэ, зы бзи, зы хьарыфылъи терэl» аlуи къежьагъэхэу рэгущыlэх. Анахьэу рыгущыlэхэрэр бзэм ихабзэхэр зымышlэхэу, бзэшlэныгъэмкlэ сэнэхьат зимыlэхэр ары. Ащ фэдэу бзэшlэныгъэм пэчыжьэхэм, ежьхэм къашlошlырэм тегъэпсыхьагъэу, пшlэн умылъэкlыщт lофыгъохэр къаlэтых.

ЩыІэныгьэм къыгьэлъагьорэр мыщ фэд: ыхэрэ адыгэхэри ыпшъэрэ адыгэхэри (къэбэртэе-щэрджэсхэри) зы лъэпкъых АДЫГЭХ, ау литературэ бзитІу яІэ хъугъэ. Ыхэрэ адыгэмэ ыпшъэрэ адыгэхэм абзэ, къиныюми, къагурэюмэ, ыпшъэрэ адыгэмэ (къэбэртаемэ) ыхэрэ адыгэхэм ягущыlакlэ къызыгурыюу ахэтыр зырыз дэд, бзэшІэныгъэм пылъхэри зэрахэтхэу. Адыгэ литературэ бзитіур зы бзэ зышіынэу пылъхэм загъэделэжьы, цІыфхэри агъэплъэхъух.

Етlани, бэрэ къытаlокlы: «бзэшІэныгъэм шъупылъмэ, бзэр жъугъэтэрэзы, хэжъугъахъу, щымыІэмэ, къэшъуугупшыси хэжъугъахь, бзэ зэхьыщырхэр (гущыІэм пае, адыгабзэмрэ къэбэртэябзэмрэ) зэхэжъугъэхьажьхи зы шъушІыжьых», нэмыкІхэри. Ау ахэм ашІэн фае, бзэр, лъэпкъыбзэр титарихъ мыуцузэ зэрэуцугъагъэр, а бзэу зэгорэм (цІыф къышІэжьырэп зыуцугъагъэр) уцугъагъэр тэ тызэрэфаеу къызыфэдгъэфедэн, хабзэу хэлъхэр зэтхъокІынхэ тлъэкІыхэрэп. Ар аущтэу тищыІэныгъэ къыхэхьагъ. Зы цІыфым, бзэм ылъэныкъокІэ шІэныгъэшхо голъми, талант ин дэдэ иІэу къэхъугъэкІи, бзэр къышІыни зэблихъуни ылъэкІыщтэп. Ау бзэшІэныгъэр зисэнэхьатмех питерыль шъхьа при базм хабзэу, шапхъэу хэлъхэр къагъэнэфэнхэр, ахэр ІупкІэу цІыфхэм алъагъэ эсынхэр ары. ТхакІоу, филологэу, журналистэу е нэмыкІэу тхыгъабзэр зыгъэфедэхэрэм а бзэшІэныгъэлэжьхэм къагъэнэфэгъэ бзэ хабзэхэр тхэхэ зыхъукІэ дэх ямыІэу агъэцэкІэн фае. Ау мы къэсІуагъэм къикІэу къызыщышъумыгъэхъу бзэм зи зэхъокіыгъэ горэ фэмыхъоу, формулэ хьазырэу, къапштэмэ, узыщыфаем хэбгъэуцонэу. Хьау, бзэри псэ зыпытым фэд, цІыфхэм ящыІэкІэ-псэукІэ дыригъаштэу уфэупціэу щыт, ары ыкіи Іофыгьоν бзэм къыгъэуцухэрэм якІэух нэмысышъухэу бзэшІэныгъэ наукэм пылъхэу ижъырэ лІэшІэгъухэм къащегъэжьагъэу непэ къызынэсырэм шІэныгъэлэжьхэр зыкІыдэлажьэхэрэр. Ащ фэдэ шэн-хабзэ зиІэр бзэшІэныгъэ закъор арэп, адрэ наукэхэри ары.

ТІОНЭРЭР. Зы алфавит адыгэ лъэпкъымэ яlэн фае зыlохэрэми загъэпцlэжьы...

Зы алфавити адыгэ литературэ бзитІум яІэн алъэкІыщтэп, сыда зыпокіэ ахэр мэкъипші фэдизкІэ зэтекІых, къэІуакІэхэр, ударениехэр къыдэплъытэхэмэ, нахь бахэ мэхъу. Ащ фэдэу щытыбзэхэр зы алфавиткІэ къэптынхэ плъэкІыщтэп. НэмыкІ шъыпкъ, зэфэдэ макъэхэр зэфэдэ тамыгъэхэмкІэ къэптынхэр. ГущыІэм пае, адыгэ хьарыфэу шъ-м ычІыпІэкІэ къэбэртэе алфавитым хьарыфэу щ-р щагъэфедэ, шІ-м ычІыпІэ щіэ, **жъ**-м ычіыпіэ **жь**, нэмыкіхэри. Ащ фэдэу зэтефэхэрэр зэфэдэ шІыжьыгьэнхэ фае. Ау ар ашІэгъапэми, ащ къикІырэп бзитІум зы алфавит яІэ хъугъэу; ащ къикІырэр алфавититІум нахь зэдырагъаштэу, нахь зэпэгъунэгъу хъугъэхэу ары. Адыгэ тхакІэм о атхы (кІо), къэбэртаехэм а гущыІэ шъыпкъэр кіуэ-кіэ атхы. Сэ нахь сшІотэрэзыр къэбэртэе тхыкІэр ары, ау уэ о-м ычІыпІэкІэ зыптхыкіэ, у-м (уы-рам) ычіыпіи уы птхын фае мэхъу, ащ адыгэ алфавитыр нахьыбэ къешІы нахь, къыгъэбаирэп.

Джыри зэ кІэсэгъэтхъы, тэрэзтхакІэм (орфографием) ихабзэхэр зэхьылІагьэхэр лъэпкъыбзэр зэикІы шІыгъэныр ары; бзэ хабзэхэри умыукъохэу, бзэшІэныгъэм игъэхъагъэхэри къыдэплъытэхэзэ ащ изэхэгъэуцон хэбзэ Іофкіэ укъекіоліэн фае, упчіэжьэгъухэр пшіынхэ, къыуа Горэри къыдэплъытэн, къыпхэхьан фае. Арышъ, бзэ зэхэгьэхьажьын-зэхэгьэк ыжьыным, алфавитхэр зы шІыгъэнхэм яхьылІагъэхэм акъылкІэ тыкъяжъугъэкІуалІ, тэ тызыфэе закъом зыдетымыгъэхьыхэу. Мы зигугъу къэтшІыгъэхэр бзэ хабзэмэ уакъытекІымэ ары. Ау М. А. Къомафэм зэритхэу, бзэм емыпхыгъэу, ау щыІэныгъэзэхэтыкІэм (социальнэ Іофым) епхыгьэу мырэущтэу къelo: «... зы адыгэ литературабзэ пшІын ппъэк Інштэп Апыгэхэм япитературабзэ егъашіэм Іэкіыб ашіыштэп, къэбэртэе-шэрджэсыбзэм пфытехьащтхэп, къэбэртаехэри

адыгабзэм пфытехьащтхэп». **ЯЩЭНЭРЭР.** Адыгэ алфавитым ехьылагьэу цыфхэм яеплъыкІэхэр зэфэдэхэп, ау ІэкІыбым щыІэ адыгэхэм янахьыбэм латин алфавитыр нахь ашІотэрэз, мыхэм хэкужъым щыпсэурэ адыгэмэ ащыщ зырызхэми адырагъаштэ. Ау тежъугъэплъ Іофым нахь кууІоу: «Алфавит уцугъахэр, адыгэ литературэр зэрытхыгъэ алфавитыр зызэщыбгъакъокІэ, зызэблэпхъукІэ, цІыфхэм тхьамык агъоу къафихьыщтыр бэ. Адыгэ макъэхэр шъхьаф-шъхьафэу (тюу-шэу зэгомытхэу) тамыгъэ 70-м къехъу къэбгьотын фае. Адыгабзэр арап алфавитми илъэс заулэрэ рылэжьагъ, латин алфавитми еплъыгъ, 1938-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу кириллицэ (урыс) алфавитым рэпсэу. ЗэкІэ дгъэфедэгъэ алфавитмэ шІуагьэу ахэльыр тыушэтыгьэ. Ау тэр-тэрэу, зыми лІыгъэкІэ тытыримыгъэзыхьэу, урыс алфавитыр къыхэтхыгъ, сыда пІомэ адыгабзэм макъэу хэтыр 70-м къехъумэ, ащ фэдизыр таущтэу къырыбгъэлъэгъощта джырэ латин алфавитэу хьарыф 25-рэ нахь зыхэмытым? ЗэрэхъурэмкІэ, адыгэ макъэ къэбгъэлъэгъоным пае латин буквитІу-щы бгъэфедэн фае, е плІы-тфы зыщыбгъэфедэщтхэри къыхэкІынхэкІи мэхъу. Адыгабзэм уеджэныр тамыгъэ зэхэтхэм къагъэхьылъэ зыloy ушъхьагъу зышІыхэрэр адыгабзэкІэ тхыгъэм загъорэ еджэхэрэр ары. ГущыІэм пае, шъуагъо тюу ттхымэ, ащ тыкъеджэ хъумэ, тамыгъэу шъу зыедмедовифые от едмедовиф зэикІэу тэлъэгъу нахь, шъхьафшъхьафэу ш-ъ-у е г-ъ-уэ зыфи-Іохэрэм такъыщыуцурэп, тлъэгъухэрэп ыкІи, а зэхэт тамыгъэхэм къагъэнэфэрэ макъэр къэтэІошъ, тыхэхьажьы.

А зы тамыгъэм мэкъэ пчъагъэ къырыдгъэлъагъоуи адыгэ алфавитым къыхэфэ, гущыІэм пае, кІ-м мэкъитІу къырытэгъэлъагъо — шкіз «теленок», шыкіэ «жеребенок». Нэмыкіыбзэ макъэм икъэтынрэ адыгэ макъэм икъэтынрэ а зы тамыгъэм къырагъэлъагъоуи мэхъу, гущыІэм пае, хь-р — хьалыгъу «хлеб», **Хьалим** — цІыфыцІэ «Галим». Арап макъэу **гъ**-р адыгэ макъэу хь-кІэ къэтыгъэ хъугъэ. Ащ фэдэ макъэхэр бзэм хэт макъэ тефэрабгьом итамыгъэ горэкІэ къаты хабзэшъ, ащ тегъэпсыхьагъэу тэри тэшІы.

Тамыгъитlу-щыр зэготэу а зы макъэр къэзыгъэлъагъоу щыlэр адыгэбзэ закъор арэп, анахь бзэ зэхэфыгъэу алъытэу дунаим тетхэми яалфавитхэми ащ фэдэхэр мымакlэу ахэтых.

Европэм ианахь бзэ гьэшlуагъэхэми (инджылызыбзэми, нэмыцыбзэми, французыбзэми) ащ фэдэ тамыгъэ зэхэтхэмкІэ а зы макъэр къызэрагъэлъагьорэр зэкіэми ашіэ (гущыіэм пае: sch — ш, ch — хъ). Ащ нахьи нахь къиныжьых а зы тамыгьэм мэкъэ пчъагьэ къытэу (къыгъэлъагъоу) алфавитым къыхафэ хъумэ (гущыІэм пае: s-м ш, з, с зыфэпіощт макъэхэр къыгъэлъагъохэу къыхэкІы). Мы къэтІуагъэм адыгэ алфавитым щык агъэ горэ имы ахэу къидгъэкІырэп. ЩыкІагъэ зимыІэ щыІэп, ау джырэ алфавитыр тилъэхъан нахь диштэу гъэпсыгьэ.

ШІошъхъуныгъэ фысиІэу къас-Іомэ сшіоигьор зы: тамыгьэхэри, макъэхэри бгъэмысэнхэр тэрэзэп джырэ адыгабзэхэр зэбгъэшІэнхэмкІэ, тхыгъэхэм къин пымылъэу укъяджэнымкіэ, дэгъоу урытхэнымкіэ. Ахэр ушъхьагъу хъущтхэп. Амал закъоу щыІэр бзэр бэрэ бгъэфедэныр ары, бэрэ урыгущыІэн, урытхэн, уреджэн фае. Джащыгъум адыгабзэр, бзэпсым фэдэу, къин темылъагъоу къыпфэюрышент. Адыгабзэр адрэ бзэхэм анахь къинэп, тхыбзэри зэгъэзэфагъэ, къэнэжьырэр шІу плъэгъуныр, икъоу бгъэфедэныр ары.

Мы ыпшъэкІэ зигугъу къэтшІыгьэхэм япхыгьэу джыри зы Іофыгьо къэуцу. Ар латин хьарыфхэм татехьажьмэ нахьышlу хъунэу зэраІорэр ары. Мы ІофымкІэ М. А. Къомафэм къытхырэр мары: «Тиграфикэ латиницэм тетыми, кириллицэм тетыми, ащ емылъытыгъэу тамыгъэхэр зэгобгъэуцонхэр е нэмык хэгъэхъонхэр фэмышіыхэмэ, адыгэ макъэу щыіэхэр къэптынхэ плъэкІыщтэп. Ащ къыхэкІыкІэ, адыгэ макъэхэр къэтыгъэнхэмкІэ латиницэми кириллицэми язэрэгъэхь хъатэ щыІэп. Ащ къыхэкІэу, а зэнэкъокъухэрэм аlорэм шlэныгъэ лъапсэ иІэу пІоныр къекlурэп». Латиницэр къыхэхыгъэмэ нахьышюу зылъытэхэрэм кІагъэтхъы адыгэмэ янахьыбэр зыщыпсэурэ къэралыгъохэм латиницэр нахьыбэу ащагъэфедэу, кириллицэм щымыгъуазэхэу. ІэкІыбым щыпсэурэ адыгэхэр бэкІэ нахьыбэхэшъ, ащ къыхэкІэу адыгэбзэ алфавитым латиныр лъапсэ фэшІыгьэн фаеу къырагъэкІу. А фактыр хэти шигъэзыещтыгъэп нэмыкІ къэралыгьомэ арыс адыгабэхэм адыгабзэр ашІэщтыгъэмэ, латин алфавиткІэ тхыгъэ адыгабзэм рытхэщтыгъэхэмэ, реджэщтыгъэхэмэ».

Сэ латин алфавитри кириллицэри сизэфэдэ, ау кириллицэм лажьэ иlэп. Латиницэр зилъапсэу адыгабзэкlэ тхыгъэм укъеджэмэ, бзэр умышlэмэ, къикlырэр къыбгурыlощтэп. Арышъ, адыгэу адыгабзэ зымышlэхэрэм адыгабзэр зэрарэгъашl.

КъэсІуагъэр зэкІэри Лащэ Адыл и «Арап-адыгэ гущыlалъэ» изакъоу фэгъэхьыгъэп, адрэ адыгэу мы Іофым ыгъэгумэкІхэрэми афэгъэхьыгъ. Адыгэ зэнэкъокъу шэным тыхэжъугъэкІи, тиадыгэбзэ баеу, гупсэу тятэжъ-тянэжъхэм, гугъумыгъум хэтхэми, къытлъагъэІэсыгъэ адыгэбзэ дахэу ечъэхынэу ежьагъэм икъызэтегъэуцон Іоф дэтэжъугъашІ. Хьарыфэу зэрэтхыгъэм елъытыгъэп ыкІи илажьэп — лажьэ зиІэр адыгабзэр къизымыдзэжьэу, мыхьаморэ зышІыхэрэр ары.

М. А. Къомафэм зэрильытэрэмкіи, сэ зэрэсшіошіырэмкіи адыгабзэр адыгэхэм къаштэжынымкіи, адыгэбзэ тхэн-еджэнымкіи ізубытыпізу, гугьапізу джыдэдэм щыірэ адыгэ шізныгьэлэжьэу хэкужъым щыпсэухэрэм ягушъхьэлэжыгьэ бгъэфедэныр, адыгабзэм нахыбэрэ урыгущыізныр ары. Ушъхьагъу къзугупшысыгъэхэр зыщыбгъэгъупшэнхэшъ, Лащэ Адыл зэришіырэм фэдэу адыгабзэм ихэгъэхъон удэлэжьэн фае.

ГЪЫЩ Нухь. Филологие шіэныгъэхэмкіэ доктор.

Тыгъэнэбзый

Гъэмафэр шы чъэрэу!

Охътэ дах, охътэ шІагъу гъэмафэр! Дунаир зэрэщытэу шьо зэфэшьхьафхэмкІэ ащ къегьэкІэракІэ: огур льагэ, къаргьо; чІыгур фабэ, гуапэ; чьыгхэр шхьуанmІэх, бырабэх; къэкІырэ льэпкьхэр пІонышь — ягьэбэжъу. Черешни, чэрэзи, къыпцІи, абрикоси, къужъи, мыІэрыси, къыци къутамэхэр къыращэхыжьых, умышІэмэ, къэзыгъэкІыгъэхэ Тхьэшхом шъхьащэ фашІэу къыпщыхъун. ХэтэрыкІхэри мэбагьох — къэбаскъи, нэшэбэгуи, бжьыни, бжьыныфи, помидор плъыжьыбзэ ини, ІукІыхьи, нэшэ-хъырбыдзхэри етІупщыгъэу къызэльэхьух. Уц къэшхьо чІыпІэхэм чэт-тхьачэтхэр ащэхъух, кэнаупсхэм псычэт-къазхэр етГупщыгъэу ащесых. Гъэмафэр зэрэщытэу — сурэтшІыгьэ дах!

КІэлэцІыкІухэми яшІугьу мы уахьтэм — гьэпсэфыгьо мафэхэу бэрэ зыпэплъагьэхэм джы дэгьоу защагьэпсэфы: ячьыени, яшхэни, яджэгун-къэчьыхьани рагьэкъужьы. Зыхэр зыгьэпсэфыпГэ лагерьхэм ащыГэх, адрэхэр зэрэфаеу яунэ исых, янэ-ятэхэм ягъусэхэу загьэпсэфы. Ахэтых ахэм хьупхьагьэр зикГасэхэу зишІуагьэ яунэгьо кІоцІ е еджапІэм кьащызыгьакІохэрэр, ахэр загъэшГожьыным нахьэу, зызыушэтымэ, зызыгьэинымэ зышІоигьохэр ары.

Ар дэгьуа е дэя? Ежь-ежьырныгьэ хэльэу кІэлэцІыкІур къэтэджымэ, гульытэ иІэмэ, гупыкІ иІэмэ, дэгьу нахь, дэеп. А зэкІэ цІыфышІу нэшанэба. Ау лагерьхэми ямафэ пэпчъ сыхьат тельытэу гъэшГэгьонэу

афызэхащэ, Іофтхьабзэ пэпчь пІуныгьэ мэхьанэ иІ. Къашьохэр, орэдхэр — гур зыгьэшІурэ закІэх, псауныгъэмкІэ ахэр шъхьапэшхох. КъэпкІэн-къэлъэнри спортыр, ащкІэ зэнэкъокъухэр джащ фэдэ къабзэх. Жьэу къэтэджых кІэлэцІыкІухэр, жьы къабзэр зыІуащэ, пчэдыжьыпэ чьыІэтагьэм лагерь щагур зэфэдэу атегощагьэу агьэкьабзэ. Яшхэн пІонышь, пчэдыжьи, щэджагьуи, пчыхьи кІэзыгьэнчьэу зэтегьэпсыхьагь, арышь, али, ашьуи хэхьо. Уилэгьухэм уахэтыныри хьазынэба, ащиз ахэхьо. Аузэ уахътэр псынкІэу ашІокІо.

Мары апэрэ гъэмэфэ мазэр, мэкъуогъур, нэрэ-Іэрэм псэу чьагьэ. Джы агурэ, щылэ мазэу бэдзэогьум тыхэІагь. Ау тишьэожсьые цІыкІу зэриІуагьэу, «сыдэу гъэмафэр шы чъэра?!» Ауми мы охътэ фэбэ шъоупсыр, дунаий, чІыгуи зыщяшІугьор, пси, жьи, тыгьи зыщыІорышІэу, къэкІырэ льэпкьыбэми гъэбэжъу къызатырэр — ини, цІыкІуи зэфэдэу тикІас!

БЭРЭТЭРЭ Хьамид

Тигъэмаф

Тигъэмафэ нэхъой напэу Губгъуи мэзи къыфэпэн, Псыхъо ціыкіуми Іупэ-бзапэу,

Игушlуагъо къытфиюн.

Тигъэмафэ огу лъагэм Дышъэ нэгоу тыгъэр ит, Тидунае тфегъэдахэ, Тигъэфабэу къытшъхьарыт.

Ошьо къаргьор дэнэ огоу ПсычІэ къаргъом къысфычІэщ,

Гъэ лэжьыгъэр къизэрэщ.

Бзыу цІыкІури мэбыбатэ,

КІэлэцІыкІуми ягушІуагъу, ЗэдепкІэхых нэпкъы зандэм, Псыщэ куум зычІагьау.

Тигубгъошхо дышъэ бгъэгоу,

Бэдзэогъу мазэм, илъэс зэфэшъхьафхэм къэхъугъэ титхакІохэр

Хъурмэ Хъусен (7.07.1946-рэ илъэс)

Бэрэтэрэ Хьамид (9.07.1931-pэ илъэс)

ГутІэ Саныет (14.07.1961-рэ илъэс)

Къуекъо Налбый (20.07.1938-рэ илъэс)

Хъунэго Саид (24.07.1961-рэ илъэс)

Цуекъо Джахьфар (27.07.1924-рэ илъэс)

Цуекъо Юныс (27.07.1940-рэ илъэс).

Усэхэр зэжъугъашІэх

АБРЭДЖ Сафият

Плъыжьы хъугъэ тичэрэз

Чэрэз чъыгыр боу кіэракі, Гъатхэ къэс къэгъэгъэ зак!!

Бжьабэ чъыгым къыдек юк ы, Тичэрэз зызэрехъокІы...

Мэтэ цІыкІур гъэтэрэз, Плъыжьы хъугъэ тичэрэз!

Хэта ахъщэр зытыгъугъэр?

(Пшыс)

Зы чыпіэ горэм къулыкъу щашіэу уми цыхьэ зэфашІыжьэу, яз гори имые емыІэу, ащ фэдэ хабзэ зыфагъэуцужьыгъэу псэущтыгъэх.

Арэу щыт нахь мышІэми, мафэ горэм ащыщ горэм исомишъэ кІодыгъэ. Зиахъщэ зышюкюдыгъэм ыlуапхъэр, ышlапхъэр ымышІэу, ежьи, Олыем дэжь кІуагьэ. КІуи къехъуліагьэр риіотагь.

КъехъулІагъэр къызфеІуатэм ыужырэ

<u>ХЪУТ Щамсудин</u> мафэм зэкІэ нэбгыри 5-ри ыдэжь ари-

гъэщагъ. ЯкІыхьагъэкІэ зэфэдэхэу тфыми бэщ зырыз къаритыгъ.

- Ахъщэр зыштагьэр мы бэщхэм къагъэнэфэщт, — къариІуагъ. — Ахъщэр зыштагъэм ибэщ нахь къыхэхъощт.

А чэщыри аущтэу блэкІыгъэу, пчэдыжьым ліитфыри ябэщ зырызхэр аіыгъэу, къызэрариІуагъэу, Олыем дэжь къекІолІэжьыгъэх. Бэщхэр аІихыжьыхи зызэрегъапшэхэм, ащыщ горэм ибэщ нахь кlакоу къычіэкіыгъ.

нахь ин хъун шюши, пиупкыгъэу къэнэфагъ. Олыем тыгъуакІор арэущтэу къычІигъэщыгъ.

Ахъщэр зыштагъэм ибэщ а чэщым

Сабыйхэм аІохэрэр

Нэнэжъым пхъорэлъфыр егъасэ:

А сикіал, упскэ зыхъукіэ, іэкіэ пІупэ Іуубытэн фае.

УмыгумэкІ, нэнэжъ, сцэхэр къыдэзыщтхэп.

КІэлэцІыкІу ІыгъыпІэм иагурэ куп хэт сабыйхэм медсестрар яупчІы:

– Сыда ушхэнэу утІысыным

піэхэр птхьакіынхэ зыкіыыпэкІэ daep?

Шъэожъыехэм ащыщ горэм джэуапыр къетыжьы:

– Джэмышхыр умыушІоиным пай.

НэкІубгъор зыгъэхьазырыгъэр МАМЫРЫКЪО Нуриет.

хэм адыгэ литературэм льэпкь литературэм къыильэпкь-художественнэ хэхьэгьэ купышхом Сэ-

Лъэгъо заф

гъэзэгъагъэу, ащ хахъо фэу пхырещы. фэзышІыгъэхэм ащыщ ильэсхэм литературэм титхэкіо ыкіи усэкіо нащылажьэщтыгъэх, гъэ-

льапсэхэр гьэпытэгьэн- мафэхэм кьанэсыгьэу хэм зитворчествэ фэ- итворческэ льагьо за-

Хъалыщ Сэфэрбый. Мы Ахьмэд ыкьор Тэхъутэмыкъое районым къэкощыжьыгьэ шапсыгьэ ратурэмрэкіэ щыригьэ- «Мэзэтыгь» (2005), усэхьыжъхэр яшъыпкъэу къуаджэу Натыхъуае шэ- джагъэх. кІогъум и 9-м, 1940-рэ хъэгъэ гъэнэфагъэхэри илъэсым къыщыхъугъ. хэм Тэхъутэмыкъое рай-Я 60 — 90-рэ ильэс- яІагьэх. Ахэм аужыюу Кьоджэ гурыт еджапіэр оным ит Отрадненскэ рэр кьыдигьэкіыгьэх. къызеухым, ячылэ дэт гурыт еджапіэм икіэлэколхозым щылэжьагь. егъэджагь. ыкіи идейнэ-эстетическэ фэрбый хэтыгъ, джырэ 1960-рэ илъэсым Адыгэ

къэралыгъо кіэлэегъэджэ щыублагъэу Хъалыщ Сэ-1965-рэ илъэсым къыухыгъ. 1965 — 1968-рэ илъэсхэм Бжыхьэкъоя-Хъалыщ Сэфэрбый адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэкІэ ыкІи уры-

1968 — 2001-рэ илъэс-

институтым филологием- фэрбый ытхыхэрэр къыкіэ ифакультет чіахьи, хеутых. Усэхэр ыкіи поэмэхэр зыдэт тхыльхэу «Сшюшъ мэхъу» (1989), «Чэтэ чІэгьым» (1990), кіэм дэт гурыт еджапіэм кіэлэціыкіухэм апае усэ тхыльэу <u>«Гьогумаф, пцю-</u> <u>шхъо ціыкіур»</u> (1993), сыбзэмрэ урыс лите- «Сыпщэгугъы» (2001), хэр ыкіи пшысэ-поэмэр зыдэтхэу <u>«Анахь мысэр</u> <u>хэт?»</u> (2010) зыфиюхэ-

Хъалыщ Сэфэрбый иусэхэм ащыщхэр орэ-1963-рэ ильэсым къы- дышьохэм аральхьагьэх.

1997-рэ илъэсым къыщыублагъэу Сэфэрбый Урысыем итхакюхэм я Союз хэт. Мы уахътэми итворчествэ хегьахьо, льегьэкіуатэ, имурад ин ильагьо зафэу рэкю.

> **ДЗЭУКЪОЖЬ** Нуриет.

ТХАКІОУ ХЪАЛЫЩ СЭФЭРБЫЙ ИТХЫГЪЭМЭ АЩЫЩХЭР

ЦІыф цІыкІур хэта зищыкІагъэр?

Телевизорыр хэбгъанэмэ, Гур къыгъэк юдэу лъыр къечъы. Сыда къяхъул агъэр ц Іыфмэ Зэрэхь-зэрэшхым къырефэк ых.

Хэгъэгум ызыныкъо тыгъуакІо, Адрэ ныкъор ахэм яльыхъуакІу. Хъугъапэр зыкІи къыгурымы Іоу Джэуапым лъэхъу цІыф цІыкІур.

Тхьэшхом ищынэ къымыубытхэу Имаммэ мэщытхэр зэтырахы. Хабзи цІыфыгъи къырамыдзэу ЦІыф бгъакъэхэр хэгьэгум щэбакъох.

Нэжь-Іужьхэр техакІомэ ахьункІэх, КІэлэцІыкІухэр ащэнэу атыгъух. Къыоблэщтэп хъунк ак юр ухэтк и. Тызыхэтыр лъэхъан гук одыгъу.

О закьор ары, ары, УсакІор, Шъыпкъагъэ фыри ру цыф цык ум, Шъхьащэ фэзышІэу Тхьэшхом Къытенэжьыгъэр чІылъэм.

Джэнэ плъыжьыр зыщыгъ нэшІуцІэр

Джэнэ плъыжьыр зыщыгь нэшlyцlэр, .. Услъэгъу къэс, гур быбыным фэо*l*эты. КъысэпІуагъэп джынэс о пцІэри, Мэфэ ныкъом пцІэ сымышІэу сыхэт.

Сыгу пфэщагьэу сыкьэпльэ уадэжь. Уфэзгъади тюльпанэу къэгъагъ плъыжьым «ТюльпанкІэ» сыоджагь сэ пчэдыжьым. Зызэхэпхым а цІэр укъэгубжы.

Зи къэпІуахэрэп о, сыбдэгущыІэми. Сэ къысшюшіы сиупчіэ иджэуап О къептынкіэ, ау зыощыіэ. Уахътэр ары шъхьакІэ къэуцурэп.

Сыкъыоплъышъ, сыгу ихъыкІрэр зэкІэ Унэ шІуцІэмэ къызгурагъаю. О сэщ пае пюрэ пстэур угукіэ «ТІэкІурэ щыс, укІожьыным удэмгуІэу!»

Адэ сыда лъагэу унэпцитІу Бзыу тэмитюу, быбыжыынхэу заІэтыгь? Шъхьац шІуцю къытетакъорэр птэмашъхьэ Сыгу рехьышъ, имыхыжь сапашъхьэ!

Шыхэр

Щагъдый лъэпэфым щы*І*эп течъын — Зыщэгугъужьышъ, чІыпІэ изагъэрэп. Лъабжъэк Іэ мары чым зытыречышъ, Пщэмэ абгъэгу джы ар чІэфарзэ.

Бырулэм ыкІуачІэ ЧІэ зэримыІэр Ежьыри дэгьоу ащ гурэю. Пхъэ ашэр куоу хэбгъа Іэми, ЧІыныбэр ритхъэу бгъэкІэ ар elэ.

КІэлэ ищыгъэу гъогу техьагъэр Уанэу зэрысым бжьышюуи къещы. Тыжьын шъуашэкІэ шыри фэпагъэшъ, Чыжьэу ар щы Іэми, ештэ нэпльэгьум.

О, тэтэжъыр, ныбжьи онэгур

Убгынэпэныр къихьагъэп угу. Тхыдэхэм, Пшысэхэм, Шыхэм ягугъу О уипхъорэлъфы непэ зыфэпшІырэм, Шымэ япчъагъэ макІэ зэрэхъурэр О уигухэк Іэу, бэрэ къыхэк Іы.

Ренэу о сыпкІыгъу пчыхьэ къэсы. Ар зысюкіэ, пціы тіэкіу хэсэіухь.

Ау мары илъэситІу тешІагьэу, Спкъы пкіымыгъуми, сыгукіэ сыбгот. Ашыкъ шъыпкъэ оркІэ сыхъугъэу, Синыбджэгъумэ непэ сэ сахэт.

Мыхьо-мышІэу уахътэм зэхишІыхьэрэм Тэ ныпчыхьэ зыкІи тимыубыт. Адыгэ театрэм испектакль шІагъуи Тыкъеплъыгъэу мары тэк южь пэт.

ШІульэгьу къабзэр Зэрифызрэр хьилагъ хабзэм Гум къыхэбзэшъ, тэ ащ тепхъэшэкІы. Зым тыкІыгьоу тэ ар тэухыи, Зым тэ губжыр тишъыпкъэу фитэхы.

Ос кошэ фыжьхэр моу чэу лъапсэм Идэжьыных пюнэу, Джыри къыкъощых. Ащ пай къэмынэу, зишІыгъэу лъапцІэ, Ишъыпкъэу гъатхэр непэ мэгуащэ.

Тыкъыдащыгъэу тыгъэбзый гуащэмэ Къэлэ парк дэхьагъум мары тыщыс. Сыд, сигупшыс,

Ащ укъэсыгъэмэ, Тигущы Іэ шъыпкъэхэр къытфэгъэщыс.

. МэзиплІкІэ еджэныр сыухыни. Къуаджэм юф щысшіэнэу згъэзэжьыщт.

Зурет — Илъэск*і*э уауж сыкъинэни, Къуаджэу юф зыщыпш Іэрэм сыкъэк Іощт. Ap тиlуагъэ, Ар тхьэІуагъэ. Ори Сэри Ащ тыфэшъыпкъэщт»...

ТкІопсыжъый

«Ткlo-o-oпl, ткlo-o-oпl, ткlo-o-oпl», -Къырищыгъэу тыгъэ бзыим Къытыгъ макъэ ткІопсыжъыем.

ЦІыкІужъыеми гъоткІожъыер Рифыжьэни тикІымафэ Моу кІымафэу ІуфэфыкІрэр Къушъхьэ шыгум дифыещт. Мыли оси ыпэ къик ырэр Тыдэ хъущтых? — Чым ышъхьашъо тырифыщтых.

Ащ ыуж, бэ темышІэу, Гъатхэр шъабэу, Гъатхэр фабэу Талъэныкъо къынэсыщт.

Уци бзыуи шъхьащэ фашІэу, ЦІыфи, чъыги, хьэкІэ-къуакІи Гъатхэм чэфэу пэгъокІыщтых.

«Ткю-о-опі, ткю-о-опі, ткю-о-опі», — Пчъэм къытео гъатхэр. КъакІо, гъатхэр, къеблагъ, гъатхэр, Тыкъыожэ тэ бэшlагъэу!

ON SKENCO

...«ПкІыхьэкІэ бэрэ сыкъыпфэсы. Сизакъо зыхъук і сигушысэ УхэмыкІэу укъыщесы. Сыгу ек Гугъэу парк дэхьагъум ТипхъэнтІэкІоу «пхъэнтІэкІу хъагъэм» Сыхьат Іаджи щысэгъакІо. О шъхьэгъусэу пфэхъущтым, ОшІа, гури фэгумэкІы... ШІульэгьу льапсэ имы Іэщтмэ, Унэгъо пстэури сэlo нэкlы»...

Укъысфэтхэ джыри Іушэу. Гур бгъэтхытхэу отхэ шІущэу. СэшІэ, къызгурэю гум ишъхьакЮ, УизекІуакІэ зыкІи къыпфимыд. УгукІэ гъэрэу, ГъашІэр о бгъэкІонэу Уеуцоліагь шъхьакіэ пшъхьэкІэ уфимыт. Хэта мысэр?.. Хэта мысэр?! Сэ зезгъапшэрэп уишъхьэгъусэ.

ИІэнатІэкІэ лъэрыхь,

ихьатыри бэмэ ашІэ, Къэлэ пчэгум ар пкІымыгъоу Укъихъагъэмэ, пфашІы игугъу. Ары шъхьакІэ, «... ШІульэгьу льапсэ имы Іэщтмэ, Унэгьо пстэури нэкІы, нэкІы...»

О къэптхыгъэри пфэмытхыгъэри Сатыр пэпчъ къисэджыкІы. Сыд пкІэ иІа шъхьэр блэкІыгьэмэ, УльэтхьожькІэ непэ шыкІэм? Ары шъхьакІэ. ары шъхьакІэ Асфальт кІышъоу, кІышъо пцІанэм Лъэдэкъэ папцІэм, льэдэкьэ папцІэм Ишъыпкъэу гъыбзэр щегъэпцІымамэ.

Бзэмы Іу шыхьатхэр

Поэм

Бзэмы Іу шыхьатхэу

письмэ тхьапэ гьожьхэр Непэ къэсэштэхэшъ, бэ ащ къысаюрэр. Уахътэу блэстІупщыгъэм сык Іигъэгъожьэу

Пчыпыджын лъыгъэх

гущы І эу къысха Іурэр.

Мары зы письмэ Се І эу зэтесхымэ, СанэІу къитаджэрэр о уисурэт. О пцІагьэр сэркІэ «Сурэт», Ау цІыфхэр «Зурет» Къызэрэуаджэхэрэр.

Уахътэм итамыгъэхэу О къыопхыгъэхэр зэкІэ Кинокадрэхэу санэІу блэсыкІых. Мары институтыр, Ащ иІэгу. КІэлэ куп тыщызэхэт. Тэчэфы, тэгъэсты тутын. КъытфэзыузэнкІи къакІорэр хэт?! ЗэкІурэр — сэры, КъакІорэр — оры.

О уинэпльэгъу сештэ хыорэу Укіытэр къы Іуатэу нэк Іури шэплъы. Къэуупсэльыгъэр -

«мы тхыльыр сфятыжь». УильэІу згъэцакІэу

сэ къэзгъэзэжьмэ, ЗыкІи нэплъэгъум уимыгъотыжь.

Сызыпюпльэм, сшіэрэп пхэсльэгьуагьэр, Усымльэгьумэ, рэхьат симы Іэжь.

Арыщтын икъежьапІэ шІульэгъуныгъэм, Ар къежьагъэмэ, ухэткІи пфэмыІаж.

«Къушъхьэ кІыбым

насыпыр къыкъуахы». Джа гущы Іэхэр шъхьэм къедысых мыщ дэжьым.

Бгъэм дэльыгур зыкІи хэмыукъуахэу, Сыкъыпфещэ занкІэу о уадэжьы...

ПкІыжьыгъэ тхьапэхэр

чІыльэм къытезыпхъи, Гъужьыгъэх чъыг шъхьапэхэр. Хъупхъэу мэпхъанк Іэх, КІигъэзэзыкІэу шъуеу, Сэры дунаер зыер! — Ы юзэ жыбгьэр Еожьы ыбгъэ.

Колхоз губгьом непэ тыщэлажьэ, ЧІыплъ бэгъуагъэр Іутэхыжьы. Шъхьафит-псэфитэу мэзекю хыжьыр, Зэпстэур ары непэ зилажьэр. Уикурс студентмэ сэ уахэслъагьорэп, Гу закъоу сиІэр бгъэгум дэзагъэрэп. Уадэжь сыкъэкlo — шъхьэр зэкlэпхагь. Врачым уфаеу сэ гу лъыстагъ. Врачыр къыпфэсы, Ар къыоІазэ. Сэри сыхьат къэси сыгуи мэІасэ...

Осыр нэм кІиупцІэу къесы. Гъогу напцэм Іатэу къы Іуеш Іыхь.

(КъызыкІэлъыкІорэр бэдзэогъум и 4-м къыдэк ыгъэ номерым ит).

- Расул фэогъашIо, apa? Арымэ къыосэю спсэ пытэу уипшъэшъашъхьэ ащ зэрэІэкІэсымыгъэхьащтыр.
- Уешъуагъ пае сыд пІоми хъущта? — Саидэ ымакъэ
- Сызэрешъуагъэм паеп, сишъыпкъэ сэ, - Рустам зэкlaкlo иlaгъэп.
- Къэгъэуцу, Мурат, машинэр, къэгъэуцуи сигъэкІыжь.

Муратэ джыри игъунэгъу пшъашъэм къыІуагъэр зэхимыхыгъэ фэдагъ. Саидэ ядэжь къызэсыжьыми машинэр Муратэ къыгъэуцугъэпти, къэгу-

— Къэмыгъэуцущтымэ, зисыдзыщт, — ыІуи Саидэ машинапчъэм етхъуагъ.

Къэгъэуцу, Мурат, ыІуагъ Рустам. Машинэр кІалэм къызегъэцум, Саидэ зыкъыфигъэзагъ. — Джы уикІын пІомэ уфит.

Саидэ машинэм къикІыгъ. Рустами къылъикІыгь. Аш лъыпытэу машинэр ежьэжьыгь.

Зызеплъыхьэм, Саидэ ыгучІэ изыгъ. Дунаир шІункІ, зыдэщыІэр шъоф нэкІ. Шъыпкъэ, къуаджэр чыжьэп. Ащ ишыхьатэу остыгьэ нэфхэр блэгъэ хьазырэу мэзахэм къыхэпсых. Къуаджэм ылъэныкъокІэ кІиІагъ Саидэ.

– Тыда уздэкІощтыр, къылъытхъуагъ Рустам. ЗыІэкІиубыти, куозэ рихьыжьагъ, шъофым рихьагъ. Игухэлъ Саидэ къышІагьэу зэрэфэльэкІ у зэрэкуорэр римыгъэкъоу Рустам зыкъы вк иутымэ ш юигъоу зыриутэкІыжьыщтыгъ, ау кІэлэ мытІыр гъэретышІом кІочІэгъу фэхъуныгъа, ащ нахь фэмылъэкІыжьынэу ыгъэпшъыгъ. Гъунэм зынэсым, кlалэм еубзэу, ельэІоу ригьэжьагь:

— A Рустам, цІыфыгъэ тІэкІу пхэлъыжьыхэмэ, илъэс пчъагъэм а зы классым тызэдисэу тызэрэзэдеджагьэм ихьатырми, гукІэгъу къысфэшІ, сымыгъэунэхъу.

Ащи къыубытыгъэп плъырстырым хэт кlалэр. Къырыджэгухи Рустам зышъхьарэк ыжьым, нэпс стырхэм ынэкухэр ражъэу гъэу, ышъхьэ ыгъэежьэу Саидэ щылъыгъ. ЗэкІэм ыгукІэ зылъы Іэсыгъэр Расул ары. Рустам шъхьакІоу къырихыгъэм нахь мэкlагьэп шlу ылъэгъурэ, инасып зэрипхымэ шІоигьогьэ кlалэм шыгугьыжьыным ифитыныгъэ зэримы Іэжьыр. Зэрыджэгугъэхэ пшъашъэ псэогъу зыфишІыныр ащ ышъхьэ зэрэримыпэсыжьыщтым шІошъхъуныгъэ фыриlагъ. Къехъулlагьэм игугьу фимышіэу дакіоми, шъэфы хъунэп, къышІэщт, зэригъэпціагъэр зишіэжьырэм къыфигьэгъухэнэп. Ар къышІагьэм фэдагъ Рустам.

— Джы некlожь, — ыlуагъ аш. — Расул удэкІон пІомэ джы уфит, уищэнымэ сшІэрэп нахь.

Емынэм уехь, тэлаур къыпфакіу, санэіу икі, услъэгъу хъурэп! Сыбгъэунэхъугъ! Сэ хьакІэ-къокІагъэу къыздызепхьагъэр Тхьэм къыпфигъэгъунэп, сэри сыщэІэфэ пфэзгъэгъунэп, — ынэпсыхэр ыІэгушъокІэ кІилъэкІыкІыхэзэ къэтхьаусыхагь Саидэ.

Зы гушыІи къыпимыІожьэу. лІыгъэ дэдэ зэрихьагъэу къыщэхъоу къыпшІуигъэшІэу ышъхьэ Іэтыгъэу Рустам къежьэ-

жым кІэгъожынгь. КъехъулІагъэр зэкіэми зэлъашіэщт, Іапэ къыфашІэу аублэщт. ЦІыфхэм зэ ажэ зыдахьэрэм фагъэlyщтым къыгъэщтагъ. Ащкlэ ежь лажьэ зэримыІэр зыдешІэжьыми, зыгу къыпфэмышІум пфигъэІун къыгъотыщт. АІощтыр нафэ: «Хьэбз мыджэгоу хьэхъу джэгурэп». «Узиджагъом ушІогъум» alo. Зэрэпшъэшъэ дэхэ дэдэм, кlалэу зылъэгъухэрэм шіэхэу анэ зэрэкіапкіэрэм, ащ дакІоуи ежьхэр зыкІэхъопсыхэрэр къазэрадэмыхъугъэм, чІэфэгъуаеу альытэрэ еджэгъухэм. Ясэмэркъэуи яшъыпкъи зэхэтэу къыlууlухьэхэу рагъэжьагъ. Зыр ыгу къыфэгъоу къеупчІы:

— Саида, сыдэу учэфынчъэ зэпыта, хэта угу хэзыгьэкІыгъэр?

Адрэр къесэмэркъэу:

 Лъэшэу зыгорэ шІу плъэгъугъэмэ умыушъэфы.

Ящэнэрэм ар ыштэрэп:

- ШІулъэгъуныгъэ ин пшІыныр гушІуагъо нахь, нэшхъэигъэп ныІа!
  - Ары шъхьаем, о шІу плъэ-

Пэнэшъу Сэфэр

ПсычъыІэм ычІэгъ псыфабэ къыч/эк/ыжьырэп

жьыгъ. Саиди къызщыкІошъыжьыгъ. КІалэм шъхьакІоу къырихыгъэм ыжъэу, ыстэу тІэкІу зыпыутхыпкІыхьажьи, къежьэжьыгъ. ЩыІэжьынэуи фэягъэп. Нэрэ-псэрэкІэ къуаджэм къэсыжьыгь. Унэм зехьажьым, янэ джыри мыгьольыжьыгьэу къежэу щысыгъ. Ынэгу къызэрэкlаплъэу къеупчlыгъ:

— Пшъо пычъыгъэу сыдэу укІыфыбза, сипшъашъ, сыда къыохъулІагьэр, хэта угу хэзыгъэкІыгъэр? Сыдэуи бэрэ джэгум укъэтыгъа?

КъехъулІагъэр Саидэ янэ риІошъугъэп, ари арымыри ежь ижэдэкізу хэти ригъэшізнэу фэягъэп. ЦІыфмэ ажэ зэ узыдахьэрэм къыуаІолІэщтым ухэткІи ущымыкІ. ГущыІэм кІыхьэ зыримыгъэшІэу янэ иупчІэ занкІэу джэуап къыримытыжьэу, «Джэгур амыухэу сэ сизакъоу сакъыхэкІыжьыни сыкъэкІожьыщтыгъа, сыпшъыгъ, сыгъолъыжьыщт» ыlуи, зэрылъырэ унэм чІэкІыжьыгъ.

Гъолъыжьыгъэ Саидэ, ау шъхьакloy Рустам къырихыгъэр зыщигъэгъупшэн ылъэкІырэп, гупшысэм зыlэкlиубытагъэшъ, чъыер къекlурэп. ЫІомэ, ышІэмэ хъущтыр къыфэгъотырэп. КІалэу къырыджэгугъэм гучъы-Ізу фишіыгъэм дихьыхи хэбзэ Іоф ышІынэу зэ шъхьаем ыгу къэкІыгъ. Сыд фэдэ пщыныжь рагъэхьыгъэкІи ыгу фэгъущтэп, джащ фэдизкіэ ыгу ригъэушіуцІыкІыгъ, ау зыкІэгупшысыхьа-

Рассказ

пІэшхом, медицинскэ институтым, чІэхьаныр ежь инасып къызэрихьыгъэм пае къехьагъушъугъурэ пшъашъэхэр къуаджэм зэрэдэсхэм щыгъуаз, ежь къыдеджэгьэ шъыпкъэми ахэтыгьэх. Ахэр гушюштых, егъаши ежь ыгу къэмыкІыщтыгьэ Іэягьэхэр фагъэlущтых. Ащ дакlоуи Рустам ильэс пчъагъэрэ хьапсым чІэсынэу аригъэгъэтІысымэ, ліэкъуитіур зэхьэрам шІуціабзэ хъущт. Іэшіэхэп узэхьэрамэу, узэlукlэмэ унэ зэмыплъэу а зы къуаджэм узэдыдэсыныр. Ари Саидэ къыдилъытагъ. Ау анахьэу къызэтезыІэжагьэр а къехъулІагьэм Расул щыгъуазэ хъункІэ зэрэфэмыяхэр ары.

Краснодар кІожьыгъэхагъэ, еджэныр ригъэжьэжьыгъагъ джыри зы гумэкІыгъо Саидэ къызыфыкъокІым. Бзылъфыгъэ ныбжьыкІэхэм мазэ къэс «хьакlэу» къафакlорэр зиlэн фэегъэ уахътэу ежь къыщыхъурэр блэкІыгь. Ащ къыкІигьэщтагъ. «Сабый сшъо хидзэгъэ-. нэуи?! — ыгу еlэжьыгъэу ыгукІэ къэкууагъ. — Ар къыхэмыхьажьыми, сэ хьазабэу стелъыр икъущтыгъ». Гупшысэгъуае хъугъэ. Еджэныри шloloфыжьыгьэп. Ренэу чэфынчъагь, щхыпэ къекІущтыгъэп. Ащ гу лъатагъ къыдеджэрэ ипшъэшъэгъугъэ кlалэр нэмыкl пшъашъэ фыреплъэкІымэ...

Зэпагъодзызэ пшъашъэхэм яшІошІыхэр къаІох, ау ахэм ясэмэркъэуи яшъыпкъи Саидэ зэхихынэу фэягъэп. Зэгупшысэщтыгьэр ежь зэнэгуерэр къехъулІагъэмэ ыІощт-ышІэщтыр зэримышІэрэр ары. Зэ шъхьаем ыгу къыдэчъэегъагъ игумэк ипшъэшъэгъухэр щигъэгъуазэхэмэ, упчІэжьэгъу ышІыхэмэ шІоигьоу. Ащ фэдэ зыпэкІэкІыгъэ ахэтынкій мэхъу. Етіани аІоба уигукъанэ зыгорэм епІуатэмэ, укъызэхишІыкІымэ, гум жьы дэкІэу, уикъин нахь псынкІэ къыпфэхъоу. Ау зэнэгуягъэм ишъыпкъапІэ ымышІапэу ащ хэти игугъу фимышІымэ нахьышІоу ылъытагъ.

Врачым дэжь Саидэ зэкІом къыриІуагъэм ыгу къыгъэкІодыпагъ, сабый ышъо хидзагъэу ары. Ащ емынэгуеу щымытыгъэми, зэхихыгъэм къыкІигъэщтагъэу «ы?!» ыlуи къэкууагъ. Врачыр нэбэ-набэу къеплъыгъ. ЛІы иІэу къыщыхъугъэн фае, къыриlуагъ:

- Убзылъфыгъэу сабый къыпфэхъунэу къыуаюным нахь гушІуагъо мэхъужьа! Ар насыпыгъ, ащ кІэхъопсэу, ау къыдестифильно ды установ денти у макІэп. Бзылъфыгъэр Тхьэм къызфигъэхъугъэр сабый хэкІынэу ары.
- Хьау, хьау, къапІоуи зэхэсэмыгъэх, сыфэяхэп сабый къысфэхъунэу, — къыпиупкІыгь

Саидэ, ынэпсыхэри къечъагъэх. ЫІон ымышізу врачыр Саидэ къеплъыгъ, етlанэ къеупчІыгъ:

– Сыда узкІыфэмыер, ащ фэдэ хъун зэрилъэк Іыщтыр пшІэщтыгъэба лІым уголъ зэхъум?

Ащ нахьыбэ Саиди фэщыІэжьыгьэп, къыригьажьи къехъулІагъэр врачым къыфиІотагъ. Зэхихыгъэм ыгу нахь къызэригъэушъэбыгъэр къыхэщэу, ыгуи къызэрэфэгъугъэр пшІэнэу Саидэ къеплъи, къэупчІагъ:

– Адэ джы сыд пшІэн угу

— СшІэщтыр нафэба, сабыир зыхязгъэхыщт, — зэкІэм къызІуипхъотыгъ Саидэ.

– Хьау, хьау, ар хъухэштэп, — къыфидагъэп врачым. – Сабыим сыда илажьэр ыпсэ умыгъэгъумэ мыхъунэу?

— ШІу сымыльэгьурэ, къызрыджэгугъэ, мылдыкъэу сыгу зыфэучъыныгьэ калэм хэкныгьэ сабыир къызфэзгъэхъунэу сыфаеп, — къыпиупкІыгъ Саидэ. — КъэслъфыгъэкІи ны гукІэгъу фысиІэщтэп. Ащ сытеплъэ къэс ятэ къысишІагъэр сыгу къэкІыжьэу, нэмыплъ естэу сигъашІэ къэсхьыщт. Арышъ, симы ахьыш у.

— Ар умыlо, — къедэlунэу фэягъэп врачыр. — Джы угу зытетым тет зэпытыщтэп. Сабыир къызыпфэхъурэм, узытеплъэрэм, убгъэ зебгъашъорэм ныгур къыгъэущыщт, уилъапІэу хъужьыщт, хэти лъэхэунэжьышъущтэп.

Ари Саидэ ытхьакІумэ ригьэхьанэу фэягьэп, шІу ымыльэгьурэ, къырыджэгугъэ, шъхьэкІошхо къезыхыгьэ кlалэм хэкlыгьэ сабыир къызфимыгьэхъухэщтэу ыІуи къаигъэу уцугъэ. Ащ ыуж зыныбжь хэкІотэгьэ врач бзылъфыгьэ пщэрыр ны фэдэу къеушъыеу ригъэжьагъ, апэрэуи, «сипшъашъэкІэ» къеджагь.

— КъыохъулІэн ылъэкІыщтыр сэ къыосіонышъ, къедэіу, сипшъашъ, — къыригъэжьагъ врачым. — Бзылъфыгъэу зыкІи мылъфагъэм апэрэ сабыеу ышъо хидзагъэр зызхаригъэхырэм, нэужым сабый хэмыкІыжьэу бэрэ мэхъу. О джыри уныбжыкІ, уищыІэныгьэ уапэкІэ къэт, угу рихьын, шІу плъэгъун, псэогъукІэ къыпфэен кІалэ къыпфыкъокІын ылъэкІыщт. Ау сабый къыфэхъуным фэмыенэу хъулъфыгъэхэм къахэкІыщтыр макІэ. Ар пэрыохъу инэу vапэкlэ къикlынкlи пшlэхэштэп. Арышъ, сипшъашъ, нэужым инэу узщыкІэгъожьын чІыпІэ урихьылІэн ылъэкІыщт, av «al» оюжьыкіэ сыд ишюгьэжь, зыпсэ бгъэгъугъэ сабыир къэхъужьыщтэп, уихэукъоныгъэ зыфэбгъэгъужьын умылъэкІэу уигъашІэ къэпхьыщт.

(Джыри къыкІэлъыкІощт).

ГУТІЭ Саныет

Усак юхэм язэнэкъокъу Музыкальнэ пьес

Хэтхэр:

ДжэгокІо купитІу:

Апэрэр — шыкІэпщынау, пхъэкІычау, ежъыуак ly.

Ятіонэрэр — къамылапщ, пхъэкіычау, ежъыуак ly.

Сэтэнай гуащэр. Бэдэф гуащэр. Тхьэшэрыпхъу.

Лащын — усакlу. Акуанд.

Ащэмэз — усакіу. Алэдж — нарт хэсэ тхьамат.

Саусырыкъу.

Хъулъфыгъэхэр — нарт хасэм хэ-

Бзылъфыгъэхэр — цыдж шІыхьафым хэлажьэх.

(Къызыкюльыкюрэр бэдзэогъум и 4-м къыдэкыгъэ номерым ит).

Апэрэ купым къею, ятюнэрэ купым къыкlеІотыкІыжьы:

Нарт яунэжъэу Алэдж иунэжъым

Нарт хасэу щызэlукlагъэм, Нарт яунэжъэу Алэдж иунэжъым

Нарт хасэу щызэфэсыгъэм Нэкъокъогъоу къыпигъэуцугъэ-

ГущыІэ щэрыокІэ, Хъоршэр псалъэкІэ, ГущыІэ зэпэгъодзкІэ

Лащынэ атекІуагъ. Лащын:

(къе юфэ, сценэр къэуш унк ы) Нарт хэсашъхьэр ліыІоліышъо

закІа.

Нарт хьыкумышІхэр пэкІэуцу

Іэнэкlа. КІэнэкІэльэ псальэм шъукъедэІуа,

ЕмыкІоу къэшъухьыгъэр сиорэда. Сценэм ыбгъуитукіэ джэгокіо купитіу щыт. Ахэр къыхэнэфыкіых.

Купитlум къызэдаlo:

ГущыІэм ГущыІэр къылъфи, ЫпІуи — ылэжьыгь. Нартхэм яакъыл Щэрыуагъэ-сэнаущыгъэ Зы бзылъфыгъэ ЗэриугъоилІэжьыгъ. Непэ щегъэжьагъэу -Зы усакіу. Зы усакіокіэ Нарт хэгьэгу Нахь бай хъугъэ...

\~~--\~~\--\\--\\--\\--

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзы-

гъэкІырэр:

Адыгэ Республи-

кэм лъэпкъ

ІофхэмкІэ, ІэкІыб

къэралхэм ащы-

псэурэ тилъэп-

къэгъухэм адыряІэ

зэпхыныгъэхэмкІэ

ыкІи къэбар

жъугъэм иамал-

хэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Кре-

стьянскэр, 236

Редакциер

зыдэщыІэр:

385000,

къ. Мыекъуапэ,

ур. Первомайскэр,

• ИСКУССТВЭМРЭ ЩЫІЭНЫГЪЭМРЭ

Орэдым цІыфыр епіу

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым орэдыІохэр щызыгъэсэрэ Къумыкъу Щамсудинэ лъэпкъ искусствэм щызэльашіэ. Къэбэртэе-Бэлькьарымрэ Адыгеимрэ язаслуженнэ артист, дунаим щыціэрыю ансамблэу «Ислъамыем» иорэдыlу.

Ильэс 15-м къехъугъэу орэдыІохэм Іоф адэсэшІэ, къе уатэ Къумыкъу Щамсудинэ. — Сэнэхьатэу къыхахыгъэм емылъытыгъэу, ныбжьыкІэхэр нахь куоу искусствэм хэтэщтэх.

— Егъэжьэгъур сыдигьокІи кьин къащэхъу. Апэрэ илъэсхэр угу къызэрэкІыжьхэрэр къытфэIvатэба.

Илъэс 15-м нахыыбэкІэ узэкІэІэбэжьмэ, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ институтым иректорэу щытыгъэ ТхьакІущынэ Аслъан (мы уахътэм ар тиреспубликэ и ЛІышъхь) ыдэжь сыкъакІуи, студентхэр орэд къаlоным фэзгъасэхэ зэрэсшІоигъом тытегущыІагъ. ТхьакІущынэ Аслъан псынкІэу сыгурыІуагъ, унэшъо хэхыгъэхэр къысфишІыгъэх.

— Пшъэрылъ шъхьаІэу уиІагъэр къытаІоба.

– ЕджапІэм щыкІорэ зэхахьэхэм, мэфэкІхэм, фестивальзэнэкъокъухэм студентхэр ахэдгъэлэжьэнхэу тыфэягъ. НыбжьыкІзиминосхествх еспинеши мехеіх искусствэм хэщагьэхэ зэрэхъухэрэм шІуагъэ зэрэхахыщтым тицыхьэ телъыгъ. Артист цІэрыІо хъунхэу мурад ямы агъэми, аш югъэшІэгъоным дихьыхыщтыгъэх.

— Технологическэ **уни**верситетым щеджэнэу къычІэхьагъэхэм орэды-Іохэр къахэжъугъэщынхэр къина?

- Ректорым игуадзэу БрантI Мурат, культурэм хэщагъэхэр, нэмыкіхэри Іэпыіэгъу къытфэхъух. Іоныгьо мазэм еджэныр заублэкІэ. орэд къэзыІо зышІоигъохэм тяупчІы. Макъэ зиІэхэр, дэгьоу музыкэр «зэхэзыхыхэрэр» къыхэтэхых.

— ЫпкІэ аІышъоха?

– Хьау. Фаер етэгъаджэ. Орэд къэзыю зышюигьом тишуагъэ етэгъэкІы.

— Мыгъэ къычІэшъутІупщыгъэхэм тащыбгъэгъуазэ тшІоигъу.

- Наталья Харламовар, Максат Курбангельдыевыр, Сэмэгу Сусанэ, Арслан Рахмоновыр университетыр къэзыухыгъэмэ ащыщых.

– ЛьэкъуацІэхэр зэсэгьапшэхэшъ, Туркмением, Урысыем ишъолъырхэм къарыкІыгьэхэр ахэтых.

Ары. Максат Курбангельдыевыр «Адыгеим ижъогъожъыехэм» я Дунэе фестиваль хэлэжьэгъагъ, щытхъуцІэу къыщыдихыгъэм рэгушхо.

— Джырэ уахътэ еджэхэрэр бэ мэхъуха?

Цэй Адам, Диана Дадаевам, Хьаткъо Щамсэт, Вэрэкъо Расиетэ, Джейхун Овлягулыевам, Николай Пиленкевич, нэмыкіхэм искусствэм зыфагьасэ. Медицинэм, фэшъхьафхэм афэгъэхьыгъэ сэнэхьатхэр къыхахыгъэх. Ащ дакloy, адыгабзэкІи, урысыбзэкІи орэд къэзы-Іорэмэ япчъагъэ хэхъо.

ЦІэрыю хъугъэхэр

– Быщтэкъо Азэмат, Шъымырзэ Казбек, нэмыкІхэм Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетыр къау-

- Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъкъарым язаслуженнэ артистэу Быщтэкъо Азэмат университетыр зыщигъэгъупшэрэп. ЕджапІэр къэзыухыгъэхэм якъычІэтІупщын фэгъэхьыгъэ зэхахьэу тиlагъэм хэлэжьагъ. Шъымырзэ Казбек Къэрэщэе-Щэрджэсым щыщ. Мыекъуапэ сэнэхьат щызэригъэгъотыгъ. Мэкъэ Іэтыгъэ зэриІэр къыдэслъыти, «Ислъамыем» ихудожественнэ пащэу, композитор цІэрыІоу Нэхэе Аслъан ыдэжь згъэкІуагъэ. КІэлэ ныбжьыкІэм сэнаущыгъэу хэлъыр къызэlуихыгъ. Бэмышlэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артист» зыфиlорэ щытхъуцlэр къыфаусыгъ. Казбек ижъырэ адыгэ орэдхэр, тилъэпкъ шэн-хабзэхэм яхьылІагьэхэр къеlox. Орэдым ціыфыр зэрипіурэм ар дэгъоу щыгъуаз. НыбджэгъушІу, «Ислъамыем» лъытэныгъэ къыщыфашІы.

- Культурэм лъэпкъхэр зэфещэх. Ащ фэгъэхьыгъэу сыда джыри къытэмыІуагъэр?

- Гурыт Азием, нэмыкІ хэгъэгухэм къарыкІыгъэ студентхэр университетым щеджэх. Зэкъошныгъэм ипчыхьэзэхахьэхэм бзэ зэфэшъхьафхэмкІэ орэдхэр ащэжъынчых. Туркмением щапlугъэм адыгабзэкІэ орэдыр къызыхидзэкіэ, сыд фэдэу гушіуагъуа?! Литературэм и Илъэс Урысыем щэкІо, ащи тигуапэу тыхэлажьэ. Университетым иректорэу Къуижъ Саидэ, зэхэщакІохэм ащыщхэу Брант Муратэ, Татьяна Вадяницкаям, нэмыкІхэм тафэраз. Мамыр псэукізу тиіэр зыгъэда--иетехе деховырество и медехех

— Максат Курбангельдыевым Туркмением зигъэзэжьыкІэ Адыгеим шІукІэ зэрэтегущыІэщтым сыщигъэгъозагъ.

Максат иныбджэгъухэри тинэІуасэх. Искусствэм ишІуагъэкІэ язэпхыныгъэхэр пытагъэхэу алъытэ.

— Щамсудин, илъэс 24-рэ хъугьэу «Ислъамыем» **УХЭТ.** ЛЪЭПКЪ ИСКУССТВЭМ ущылэжьэныр орыкІэ сыда?

— ИскусствэхэмкІэ училищыр, Адыгэ къэралыгъо университетым искусствэхэмкІэ и Институт Мыекъуапэ къыщысыухыгъэх. Композиторэу Нэхэе Аслъан ишІуагъэкІэ «Ислъамыер» иорэдхэмкІэ дунаим щызэлъашІагъ. Искусствэр — сищыІэныгь. ЦІыфышІухэр, ныбджэгъухэр щызгъотыгъэх. ХъокІо Сусанэ, Агъыржьэнэкъо Саныет афэдэ орэды охэм Іоф адапшІэ зыхъукІэ, артист ныбжьыкІэхэр зэракІырыплыхэрэр олъэгъу, уисэнэхьат нахь огъэлъапІэ.

– УикІэлэцІыкІухэри искусствэм хэпщагъэх, уигухэльыш Іухэр Тхьэм къыбдегъэхъух.

Тхьауегъэпсэу.

Сурэтым итхэр: искусствэм пыщагъэхэу университетым изэхахьэ хэлэжьагъэхэм Къумыкъу Щамсудинэ ахэт.

197. Телефонхэр: приемнэр:

52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр:

52-16-77. E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 3250 Индексхэр 52161 52162 Зак. 776

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗышыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

> Редактор шъхьаІэр Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

> МэщлІэкъо Саид

Редактор шъхьаІэм игуадзэр пшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр Хъурмэ Хъусен

ФУТБОЛ. РЕСПУБЛИКЭМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Адыгэ Республикэм футболымк*і*э 🖸 апэрэ къекіокіыгьор шіэхэу аухыщт. Чемпион хъущтыр джыри 0 къэш Іэгъуае.

ЧІЫПІЭХЭР

- Купэу «КъохьапІэр»
- 1. «Кавказ» Улап 2. «Адыгэкъал»
- 3. «Пэнэжьыкъуай» 3 4. «Тэхъутэмыкъуай» — 1.
- «КъокІыпІэр»
- 1. «Кощхьабл» 9
- 2. «Нарт» 6
- 3. «Урожай» 3
- 4. «Еджэркъуай» 3
- 5. «Джаджэ» 0.

Тиреспубликэ футболымкІэ ифедера-🐧 цие итхьаматэу Николай Походенкэм къызэрэтиlуагъэу, командэхэм языгъэппсэфыгьо уахътэ къэсыгъ. Адыгэ Республикэм и Мафэ ехъулІзу зэнэкъокъур аухыщт. Мы мафэхэм «Нартыр» «Урожаим» дешІэщт.

СПОРТЫМ ЩЫЦІЭРЫІОХЭР

А. Аршавиныр къырагъэблагъэ

Краснодар краим и Губернатор ипшъэрылъхэр зыгъэцэкІэрэ Вениамин Кондратьевым къызэриlуагъэмкіэ, Краснодар ифутбол командэу «Кубань» Европэм и Кубок икъыдэхын фэбэнэн фае.

«Кубань» итренер шъхьа І Эу Дмитрий Хохловым зэхэщэн Іофыгьохэр зэрехьэх. Урысыем ипресскъулыкъухэм ащыщ къызэритыгъэмкІэ, футболист цІэрыІоу Андрей Аршавиныр «Зенит» къыхэкІыжьи, «Кубань» къырагъэблэгъагъ. В. Кондратьевыр А. Аршавиным гущыІэгъу фэхъугъ, зэзэгъыныгъэ командэм дашІынымкІэ бэп къэнагъэр.

Андрей Аршавиныр сэнаущыгъэ ин зыхэлъ футболист. «Кубань» ар щешіэ зыхъукіэ стадионым щыкорэ зэнэкъокъум еплъы зышоигьохэм япчъагьэ хэхъощт. Андрей Аршавиным футболыр шІу зылъэгъухэрэр илъэсыбэрэ ыгъэгушlонхэу тыфэлъаlo.

Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

